

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

221/222

СЕПТЕМБАР 1995.

ФИЛАТЕЛИСТА FILATELISTA часопис Савеза филателиста Србије
Примерак 10 динара.

Published by Union of Philatelist of Serbia, address: 11000 Beograd, Yugoslavia

Издавач: Савез филателиста Србије, Сремска 6/IV, 11000 Београд,
Телефон (011) 638-751

Редакцијски одбор: Ненад Килибарда, Војин Вишацки, Ђорђе Радичевић,
Др Мирко Царап, Зоран Бошковић, Владислав Радаш

Графичко решење корица: академски сликар Радомир Бојанић
Главни и одговорни уредник и технички уредник: Војислав Беговић

Тираж: 500 примерака

Штампа: **tekot**, Београд, Церска бр. 95а

На I корици: Фрагменти са веома ретким франкатурама Кнежевине Србије.

(Из збирке др Војислава Мићовића)

ФИЛАТЕЛИСТА

FILATELISTA

ЧАСОПИС САВЕЗА ФИЛАТЕЛИСТА СРБИЈЕ

СЕПТЕМБАР 1995.

221/222

Реч уредника

Нови "Филателиста" појављује се у релативно кратком временском размаку после двоброја 219/220. Ако се имају у виду материјалне тешкоће, које већ дуже време прате рад канцеларије СФС и самим тим издавање часописа, онда је видљиво колики напор улажу Председништво СФС и Редакција да се не угаси, за сада, једини часопис ове врсте код нас.

Спиритус мовенс свега што се у том погледу предузима је његов председник, г. Владимир Мојсовић. Зналачки вођен маркетинг од стране овог истинског поклоника филателије омогућава наш опстанак. И то, како сте се и сами могли уверити, не било какав. Разуме се да мислимо на новине у садржају часописа и редовније излагање. Трећи узастопни двоброј је само потврда ове наше тврдње. Он је заиста нешто с чиме бисмо могли бити задовољни и у најбољим годинама.

Пријатна је околност да такво ангажовање људи, у Савезу и око часописа, прати завидан број сталних сарадника. Реч је о ауторима чији су написи добро познати филателистичкој јавности. Њихови драгоцене радови, на овај начин постају доступни великом броју филателиста. У редакцији настојимо, колико год можемо, да кроз стручне прилоге изразимо сву разноврсност и богатство наше филателије, стављајући притом нагласак на она подручја чије проучавање, сакупљање и излагање има велики занчај за нашу поштанску историју и трајну филателистичку и културну вредност.

Централни филателистички догађај ове године у нашој земљи је предстојећа Осма југословенска изложба у Будви. Није само реч о врхунској филателистичкој бијеналној представи већ и о прворазредном културном догађају. Све оно што су југословенски филателисти вредно стварали током протеклих година добиће своју завршницу на овој изложби. За ЈУФИЗ VIII пријављене су врхунске југословенске збирке. Доста је нових излагача. Многе познате збирке су обogaћене и допуњене до сада недовољно познатим примерцима. Додамо ли овоме податак да број пријављених збирки премашује број изложбених витрина, разумљиво је очекивање да ће ЈУФИЗ VIII, по свом квалитету, надмашити досадашње националне изложбе. Остало је само на организатору да објави да су све припреме извршене и да, потом, изложба буде отворена за посетиоце у прелепој дворани хотела "Авала" у Будви.

УВОЂЕЊЕ КОЛСКОГ САОБРАЋАЈА У СРБИЈИ

После Првог српског устанка саобраћај у Србији зависио је од путева, а ови уколико су постојали били су неупотребљиви. Прве мере кнеза Милоша су оријентисане на изградњу нових путева. Стари путеви "крченци" (како су их тада називали), су омогућавали само пешачки и јахаћи саобраћај. Известан изузетак од овога била су подручја Мачве и Пожаревачког округа, где су се могле срести мачванске "кочије".

На српским друмовима могла су се срести примитивна дрвена кола која су вукли волови. Ова врста превозног средства употребљавала се за гломазну робу која је била тешка и неподесна за товарење. Један детаљ из "Србије Кнеза Милоша", говори у вези са коришћењем воловских кола када је 1821. године из Београда испраћен харем Маршали Али паше на 6 кочија и 18 волујских кола. Према неким подацима 1829. године у Београду су постојала само двоја кола (једна кнеза Милоша, а друга београдског паше). Осам година касније број кола се повећао за два (једна митрополитова, друга Јеврема Обреновића). Нешто касније и браћа Симић добила су одобрење од кнеза Милоша "да могу себи узети кола покривена на стубити, без врата и пера, да се њима возе". Да би се увео колски поштански саобраћај уместо јахаћег, који више није био у стању да задовољи потребе поштанског промета ни путника, било је неопходно да се изврши набавка подесних поштанских кола. На дан 1. октобра 1865. године Министар унутрашних дела пише Министру војном да војни завод у Крагујевцу изради за потребе поштанског саобраћаја 64 комада двоколица - чеза, 10 комада путничких покривених кола и 18 комада средњих непокривених кола за поштанске пакете и аманете. Колски поштански саобраћај уведен је 1. маја 1866. године, па се од војног министарства тражи да за вучу кола да и коње који су код војске за то оспособљени.

Из докумената који датирају од 4. маја 1866. године види се да је ова врста саобраћаја почела двоколицама. Прва линија на којој је уведен поштански колски саобраћај била је Београд - Алексинац. Све постојеће поште ове релације /Београд, Гроцка, Смедерево, Сараорци, Велика Плана, Брзан, Јагодина, Параћин, Јовановац и Алексинац/ добиле су двоколице за одржавање саобраћаја. Тим првим колима превозила су се само писма. Београдска двоколица саобраћала је до Брзана и натраг. Размена поште, односно смена коња вршила се на свакој поштанској станици. Исте године 12. јула београдска пошта добила нове количине поштанских двоколица за линију Београд - Обреновац - Шабац - Рача, односно Обреновац - Уб - Ваљево. Крагујевачка пошта добила је 30 двоколица за линију Чачак - Горњи Милановац - Карановац - Крагујевац - Трстеник - Крушевац, као и за линију Бања - Књажевац - Зајечар - Неготин - Брза Паланка - Кладово - Текија.

Овом приликом примљена су и кола за пошту Свилајнац, а 1. августа послата су кола поштама Пожаревац и Велико Градиште док су код београдске поште резервисана једна кола за пошту Митровица.

Прве двоколице, поручене код војног завода у Крагујевцу, прављене су за једног коња, што је касније уочено да један коњ не може вући двоколице по раскаљеним друмовима па је Министар унутрашњих дела тражио од Министра војног да се наредна серија двоколица израђује за два коња.

Исте године уведен је саобраћај на релацији Смедерево - Пожаревац - Велико Градиште, а 22. септембра почињу саобраћати двоколице на релацији Београд - Обреновац - Рача, као и на релацији Обреновац - Уб - Ваљево. Релација Алексинац - Јовановац - Крушевац - Трстеник - Карановац - Чачак добила је колски саобраћај септембра 1866. године. Међутим услед тешког пролаза код Сталаћке Стене на Морави, управник поште Јовановац, Илија Даводовић тражи да се између Јованмовца и Крушевца пренос поште обавља по старом начину (товарном).

На тај начин од 1. маја до краја септембра 1866. године, све главне линије на територији тадашње Србије добиле су поштански саобраћај двоколицама, потребан број коња као и потребну опрему од Министарства војске.

Двоколице су се употребљавале за пренос писмоносних пошиљка и аманета. Путници су се могли превозити само двоколицом која се користила за превоз писмоносних пошиљака, а у двоколице за аманете нису се смели примати. Наиме, двоколицом су се могла превозити два лица, поштоноша и један путник, или поштоноша и постиљон (лице које је пратило аманете пошиљке).

Већ првих месеци показало се да ова врста саобраћаја не може задовољити потребе пошта, па је 25. новембра 1866. године, пошта Књажевац шаље извештај Министарству унутрашних дела у коме се образлаже потреба о колима са четири коња. Према подацима од 11. маја до краја октобра превезен 31 путник и остварен је приход од 39 гроша.

Крајем фебруара 1867. године панчевачки колар Димитрије Столић доставио понуду за изградњу двоосовних поштанских кола са федерима и без њих, прва за 380 а друга за 300 форинти.

Милош Обреновић у договору са Државним саветом, овлашћује Министра унутрашних дела да за 142.000 гроша уштеђених од кредита који су били одобрени за подизање телеграфских линија, набави поштанска кола, чезе и амове.

Запрега Преноса Поште
за округ Пожаревачки.

Крајем септембра 1867. године у Војном заводу у Крагујевцу израђена су троја кола са четири точка (једна "федерлија", и 2 без федера). Ова кола су испробана на релацији Београд - Брзан и натраг, али извештаји о њиховом квалитету нису били задовољавајући. То је дало повода да се поруче кола у Грацу и то 15 комада на федере и 35 без федера. Већ 15. августа 1868. године приспело је 26 поручених кола, а у Београду примио их је поштар Михајло Пиперин, 6 комада додељено је београдској пошти, 3 Смедереву, 4 пошти Брзан и Алексинац, 2 Јагодини, по једна поштама Гроцка, Сараорци, Јовановац, Велика Плана, Параћин и Пожаревац. Одмах по пријему ова кола су стављена у саобраћај на релацији Београд - Брзан (београдским колима). Остале поште на релацији Београд - Алексинац укључивале су се у саобраћај само у случају већег промета.

Из Савеза филателиста Југославије

ОСНОВАН САВЕТ ЗА РАЗВОЈ ФИЛАТЕЛИЈЕ

Председништво Савеза филателиста Југославије, на седници 3. јуна 1995. године донело је одлуку о оснивању Савета за развој филателије.

Као саветодавно тело Председништва СФЈ задатак Савета је да својом активношћу и расправама о актуелним питањима филателије доприноси њеном унапређивању и укупном развоју, разматра предлог издања марака и даје своје предлоге и сугестије у погледу мотива, тиража и сличног, организује дискусије на трибинама и другим скуповима филателиста, даје предлоге и покреће иницијативе за окупљање филателиста, за организовање изложби, промоција и других активности филателиста и њихових организација, својим радим доприноси пропагирању и ширењу филателије.

У Савет су именовани: Михаило Јањић - председник, Јован Ристић - заменик председника, Миломир Арсић, Војислав Беговић, Др Ненад Билбија, Радомир Бојанић, Зоран Бошковић, Драго Брајовић, Милан Вереш, Др Јован Величковић, Војин Вишацки, Пеко Дапчевић, Добривоје Герасимовић, Др Драгослав Ђукановић, Душан Јањетовић, Милош Јованић, Др Милорад Јосиповић, Ерих Кош, Александар Крстић, Александар Лепшановић, Златимир Маљица, Александар Мирковић, Др Војислав Мићовић, Владимир Мојсовић, Миодраг Мрђа, Димитрије Павловић, Богдан Петровић, Мирослав Петровић, Јордан Пешевски, Бранко Пророчић, Борисав Станковић, Ново Томић, Ђорђе Радичевић и Мирко Царан.

*

* *

Председништво Савеза филателиста Југославије именовало је за атестатора Александра М. Крстића, за следећа подручја: Србија (1840-1918), Црна Гора (1874-1918), Југославија (од 1921) са провизоријумима (1944-1945), ВУЈА и Барања и Темишвар.

Др Јован Величковић, Београд

ВОЈНА ПОШТА АЛЕКСАНДРОВО

У прошлом броју часописа, бр. 219/220 за Мај 1995. године, објављен је рад аутора Милана Вукосављевића под горњим насловом. У студиозном чланку од 6 страница аутор нас упознаје са новооткривеним жигом "Војне поште Александрово", описом ратних операција 1912/13 године у Скопском региону у току Балканских ратова, као и са немогућношћу проналажења икаквих података о поштанским и војним публикацијама о отварању, раду и затварању војне поште Александрово.

Све ове дилеме разјасниће чињеница да се код пронађеног и на слици приказаног жига, не ради о поштанском, односно војно-поштанском жигу, већ о жигу Српских државних железница, односно железничком жигу станице Александрово, претходно Аџарлар, који је употребљен на поштанској карти. У прилог оваквог објашњења говори и податак да се на приказаној слици жига на карти из претходног броја у доњем сегменту јасно види слово "С", па затим и "Д" које је г. Вукосављевић нетачно прочитао као "О" и евентуално "С".

Врло брзо по заузимању територија у Балканском рату, војне власти су преузеле и оспособиле железничку пругу од Куманова ка Скопљу и даље. Станице на тој прузи добиле су у прво време правоугаоне жигове са натписом железничке станице ћирилицом и латиницом. У време још непотпуно организованог поштанског саобраћаја у ослобођеним крајевима војничке карте и карте са већ утиснутом марком остављале су се на железничким станицама, где је особље станице на карте ударало свој железнички печат станице и отправљале их даље првим возом који би стао у станици. На слици 1 приказана је карта која је на описани начин послата из станице Аџарлар у Београд (26. IX 1912.) као и карта послата преко блиске станице Прешево, 15. XI 1912., у Лесковац. Током наредних месеци поједине или све железничке станице добиле су нове округле жигове са натписом станице горе ћирилицом и доле латиницом, са мостом за датум у средини и пуним сегментима горе и доле, у којима се и горе и доле налазе слова С.Д.Ж., у негативу слично као и код жига Војне поште Прилеп. На слици 2 приказана је карта из Крагујевца за Обилић, одакле је преко Војне поште Митровица реадресирана за Скопље, односно Косово, са пријемним жигом Врховне Команде (Август 1913.). Како се примаоц те карте, чиновник Војне Станице, није више налазио у Обилићеву, то је на карту ударен љубичасти жиг станице, Обилић С.Д.Ж., и карта је послата даље. Овај жиг је истоветан по карактеру са жигом Александрово, који је описао г. Вукосављевић. На слици 3 приказана је марка са ликом краља Петра, (услужно) жигосана жигом станице Београд С.Д.Ж., који је истоветан по форми са претходно описаним жиговима Александрова и Обилићева.

Писма и карте из периода 1912/1913 године са правоугаоним или округлим жигом железничких станица веома ретко се налазе.

Сл. 1 Карта послата из станице Аджарлар у Београд (26. XI 1912.) са железничким печатом станице, као и карта послата преко блиске станице Прешево у Лесковац.

Сл. 2 Карта из Крагујевца за Обилић, одакле је преко Војне поште Митровица реадресирана за Скопље, односно Косово, са пријемним жигом Врховне Команде (август 1913.)

Сл. 3 Марка са ликом Краља Петра, услужно жигосана жигом станице Београд С.Д.Ж.

Милан Вукосављевић, Београд

ВОЈНА СТАНИЦА АЛЕКСАНДРОВО

У последњем двоброју "Филателисте" штампан је мој чланак о истраживању које сам предузео подстакнут налазом српске дописне карте са жигом Александрово / Александрово 10. VI 1913. Недовољно познат карактер и употреба овог жига и надасве реткост овог материјала, уверен сам, правдавају простор који ми је остављен за "извођење доказа".

Већ према наслову овога прилога, пажљивији читалац ће приметити да се нешто догодило са мојим претходним чланком "ВОЈНА ПОШТА АЛЕКСАНДРОВО". Ево шта се збило.

Издвојио сам реаговање цењеног филателистичког стручњака Др Јована Величковића, које ми је, љубазношћу редакције, предочено пре његовог објављивања. Др Величковић износи став да се не ради о жигу Војне Поште. И то је битно. У његовој аргументацији постоје елементи који се могу оспорити али нису одлучујући за суштину проблема. Међутим није у праву када наводи следеће: "... не ради се о поштанском, односно војно поштанском жигу, већ о жигу Српских државних железница, односно железничком жигу станице Александрово ...". Навод да се не ради о поштанском жигу може да буде само делимично тачан, ако се тај жиг посматра са становишта каквог је типа жиг. Али ако се посматра са становишта његове функције онда је то типичан провизоран поштански жиг.

Једна је ствар када се тај жиг удара на разна службена железничка документа, а сасвим друга када се тај жиг удара на поштанске објекте (војничке карте, карте са утиснутом вредноћом - целине или писма), значи на класичну поштанску преписку. Сам опис манипулације, који је дао Др Јован Величковић, са поменутиим поштанским објектима указује на поштанску манипулацију, с тим што није споменуто поштанско сандуче.

Поређење жигова војних станица Прешево, Обилић, Александрово, са жигом СДЖ железничке станице Београд опет може да се врши само ако је у питању тип жига, али не и њихова функција. Уосталом, од стране аутора је и речено да је фрагмент услужно жигосан, што преведено значи да се жигови СДЖ Краљевине Србије нису користили за поништавање поштанских објеката, у Краљевини Србији.

Да би нека дискутабилна тема имала своју подлогу увек је потребно навести службене податке који јој дају аутентичност. У случају Војне Поште Александрово такве податке нисам имао и промашио сам. Нисам знао за Војне Станице и употребу СДЖ на њима. Изненађује ме да Др Јован Величковић своје образложење и тврдње не поткрепљује неким таквим службеним актом, записом или слично. То аутори било које области назначе у фусноти. Да би нешто више сазнао о томе, трагао сам за службеним документима тога периода 1912/13 у ПТТ музеју и железничком музеју. У поменутим институцијама, о употреби СДЖ жигова на ново заузетим територијама 1912/13 нисам нашао ништа. Речено ми је да чак немају ни те године регистроване у библиотекама.

Зато сам се одлучио на пар питања, на које ћу покушати да дам неке логичке одговоре, а Др Јована Величковића би замолио да на иста ова питања да своје одговоре, поткрепљене службеним документима ако са њима располаже, а ако не да изнесе своје мишљење.

1. Које су структуре држале "железничке станице" и какав је био састав особља - персонала?

2. Каква је сврха и циљ жигова СДЖ на поменутим поштанским објектима приказаним на овим сликама?

3. Ко је особљу "железничких станица" дао одобрење да прикупља поштанску преписку и на исту ставља жиг СДЖ?

1. Све заузете железничке станице држала је војска. Као што је приликом мобилизације за потребе војног санитета мобилисан професионални кадар, тако је и за потребе железничког и поштанског саобраћаја мобилисан професионални кадар у оном броју који су то дозвољавале могућности. Према томе новоосвојене железничке станице нису имале ранг железничких станица него војних станица. То значи да је у војним станицама радило војно особље које је у оквиру своје делатности било професионално.

На слици 1 видимо војничку дописну карту, на којој се налази правоугаони војни штамбиљ Прешево, а у простору, само за адресу (одакле се шаље) назначена је војна станица Прешево.

На слици 2 приказана је дописна карта Србије (целина) упућена чиновнику Војне Станице Обилић, као и долазни жиг Војне Станице.

Аналогно томе имамо и војну станицу Александрово, као и остале Војне Станице на пругама Куманово - Скопље и Скопље - Ђевђелија, а не "железничке станице".

2. Манипулативне операције са поменутим жиговима имале су за сврху и циљ да означе пријем писмоносне пошиљке, да пониште вредноту (марку) и тако опреме за даљу експедицију, али као што видимо и означе долаз те пошиљке. Класична поштанска операција. Значи ово је класичан поштански провизоран жиг (провизоран зато што је имао и другу функцију - да се удара на службена документа за шта је и био намењен) војног ранга тј. жиг Војне Станице. Свестан сам да ће ова реченица изазвати реакцију код ауторитета који проучавају жигове Војних Пошта, али нека ми докажу супротно.

3. Познато је да је Врховна Команда, односно инспекција Војних Пошта отварала Војне Поште по различитим местима и увела нама познате жигове. Нормално је да се разне војне формације нису могле све налазити у тим местима, него и на разним војно-стратешки важним пунктовима, ван домашаја поменутих Војних Пошта. Ту спадају и села поред железничких пруга или у њиховој близини (Горње Коњаре). Да би се тој групацији војске омогућила писмена преписка, претпостављам да је Инспекција Војних Пошта дошла на идеју да Војне Станице прикупљају ту писмоносну пошиљку, те уједно дала и дозволу за употребу поменутих СДЖ жигова, или у почетку правоугаоних штамбиља на истој.

Може се поставити питање зашто инспекција Војних Пошта није издала налог да се направе жигови исти као за Војне Поште, само што би уместо тога писало Војна Станица? Одговор може да буде само у томе да то није рентабилно и можда временски изводљиво а ово је претстављало једноставно решење.

Свакако је интересно питање да ли су Војне Станице располагале са маркама или целинама, као Војне Поште? По правилнику за војну службу, став 4, каже се да су војници ослобођени од поштанских такса у унутрашњем саобраћају, а исте пошиљке у међународном саобраћају подлежу плаћању поштански такса.

Целина упућена из Војне Станице Александрово, не би требала да буде неки репер, јер је можда добијена у писму, или набављена на неки други начин.

На крају, цитираћу задњу реченицу из текста Др Јована Величковића коју нећу да коментаришем. То остављам читаоцу да сам извлачи закључке.

"Писма и карте из периода 1912/1913 са правоугаоним или округлим жигом железничких станица веома се ретко налазе".

Захваљујем се Др Јовану Величковићу за његово реаговање и исправку што сам дао погрешну информацију, и надам се да ћу добити одговоре на постављена питања.

**ПОСЕТИТЕ III ВАНРЕДНИ СУСРЕТ
ФИЛАТЕЛИСТА И ДРУГИХ КОЛЕКЦИОНАРА**

2 - 3. СЕТЕМБАР 1995. У БЕОГРАДУ

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА" ОД 9.00 ДО 16.00 ЧАСОВА

30. СУСРЕТ ФИЛАТЕЛИСТА И НУМИЗМАТИЧАРА

7 - 8. ОКТОБАР 1995. У БЕОГРАДУ

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА" ОД 9.00 ДО 17.00 ЧАСОВА

Претплата за столове од 20.9.1995.

ПРИЈАВЕ И ОБАВЕШТЕЊА:

Савез филателиста Србије (011) 638-751 или

Петар Стојковић (011) 437-278

Попуст на смештај учесника 20%

ДОПИСНА КАРТА ПРОВИЗОРИЈУМ ИЗ 1942. ГОДИНЕ

После краткотрајног априлског рата 1941 г. и слома и распада Краљевине Југославије, у различитим деловима бивше државе пуштено је у промет више врста провизоријума поштанских карата. Коришћене су дописнице са ликом Краља Петра II са франкатурном вредношћу од 1 динара и као такве су регистроване у каталозима целина за делове бивше Југославије.

На територији Србије од 1943 г. регистроване су у поштанском промету провизоријуми дописница у три варијанте: прво су 5. VI 1941. г. пуштене у промет дописнице чији вишередни текст и делимично вредносна ознака су поништени зеленом мрежастом шаром. Затим је септембра 1941 г. уследило друго провизорно издање за које је коришћена иста шара али у црвеној боји, померена нешто улево да би померила само петоредни текст, а ускоро преко лика на марки је отиснуто "Serbien" такође у црвеној боји. И коначно, иста дописница је 1942 г. употребљена за поновно прештампавање, овога пута са шаром у љубичасто црвеној боји преко текста, натпис "Србија" ћирилицом укосо преко лика Краља Петра II, и поништавањем вредности и текста "Југославија" на марки помоћу водоравних црта у два реда. Франкатура је промоњена и испод овала лика са десне стране уштампана је нова вредност "1,50".

Истраживањима у вези са овим задњим провизоријем утврђено је да постоји варијетет који није описан нити регистрован. Наиме, поред горе описане и као такве регистроване дописне карте нађене су и дописне карте са оригинално одштампаном франкатурном вредношћу од 1,50 дин., али су и оне притиснуте на истоветан, описани начин. Овим се отвара питање: када су штампане дописне карте Краљевине Југославије са ликом Краља Петра II са франкатурном вредношћу од 1,50 динара, које су искоришћене за време окупације Србије, када је повишена франкатура дописних карата са 1 дин. на 1,50 дин.

Сада је сигурно да је том приликом извршено прештампавање два типа дописних карата: оних са франкатуром 1 дин. на 1,50 дин., али је истоветан претисак урађен и на до тада непознатим дописним картама са већ оригинално уштампаном франкатуром од 1,50 дин. Тиме је створена апсурдна ситуација да се претисак "1,50" нашао на дописници која је и оригинално франкирана са 1,50 дин.! Чињеница је да је нађено мало таквих дописних карата из тога периода које су употребљене у таквом облику. Међутим, постоје дописне катре, оригиналне целине, које на месту уштампане марке носе налепљену марку од 1,50 дин. из познате серије "Манастири", у две боје: мрка и зелена. Разлог за овакву операцију је непознат. Једна реална предпоставка могла би бити да је уочена неумешност оваквог прештампавања (1,50 на 1,50 !) па се залепљеном марком све могло сакрити. Можда треба разматрати и могућност да је дописна карта са франкатуром од 1,50 дин. тек тада и одштампана помоћу клишеа који је био припремљен уочи напада на Југославију, због чега је предходни клише са вредношћу од 1 дин. уништен као превазиђен, што би значило да и није било другог клишеа на располагању.

Објашњење за овакву нелогичност покаушао сам да нађем у архивском материјалу, документацији Министарства ПТТ Краљевине Југославије, али задовољавајућег одговора нисам добио, иако се указују интересантне могућности. Наиме у ПТТ

КРАЉЕВИНА ЈУГОСЛАВИЈА
Kraljevina Jugoslavija
Royaume de Yougoslavie

ДОПИСНА КАРТА — ДОПИСНА КАРТА
CARTE POSTALE

ДОПИСНА КАРТА — ДОПИСНА КАРТА
CARTE POSTALE

ДОПИСНА КАРТА — ДОПИСНА КАРТА
CARTE POSTALE

ДОПИСНА КАРТА — ДОПИСНА КАРТА
CARTE POSTALE

Handwritten text in the left margin, possibly a return address or recipient information.

Београд
Милана Рајковића

ZENSURIERT
ЦЕНЗУРИСАНО
053/Bgd.

Београд
Милан Рајковић

веснику бр. 5, 1941 г. објављен је следећи текст: "Решењем Г. Министра пошта, телеграфа и телефона број 6617 од 5 фебруара 1941 г. измењене су постојеће и прописане су нове таксе за унутршњи и међународни поштански саобраћај. Ове нове таксе штампане у овом броју ПТТ весника као прилог број V. Нове таксе ступају на снагу 1. априла 1941 године, којим даном престају важити садашње таксе. Таксе које овим решењем нису измењене остаће и даље на снази." У изводу из наведеног Прилога број V стоји: "... и прописане су нове унутрашње и међународне таксе ...", а тачка 2 се односи на затворене дописнице "а) у месном саобраћају динара 1,50; б) у међународном саобраћају динара 2". У делу Прилога "Упутства поштама" у тачки 2 изричито се наводи "Такса за отворене дописнице није поништена ни у унутрашњем ни у мађународном саобраћају."

Повезујући наводе из цитираног прописа закључујемо да до почетка априлског рата није извршена промена тарифе за тзв. отворене дописнице (што не значи да није била припремана) иако се може претпостављати да су у том смислу вршене припреме, пошто су остале тарифе (писма) већ промењене.

Како год било, једно је сигурно да је потребно извршити исправку каталогизације дописне карте, провизоријума, из Другог светског рата и то убацивањем новог типа са основном франкатуром од 1,50 динара. Даљим истраживањем ће се покушати да се открију све релевантне чињенице везане за ову интересантну карту, пошто у новијој историји поштанских целина нема много примера о постојању дописнице за коју недостају основни подаци: датум издавања и ко ју је издао.

Дипл. инг. Мирослав Хагер, Беч

Цењена господо и пријатељи заједничког хобија,

Не бих хтео да будем "свекрва". У народној изреци "Тукле се јетрве преко свекрве" силом прилика и игром случаја све више ми припада улога "свекрве". Али, да мало боље објасним о чему се ради и шта ме је навело да вам се обратим.

Као сакупљач марака и писама старе Србије долазим у сусрет са многобројним колекционарима, трговцима, аукционарима и експертима - атестаторима. Мислим да се у последње време у категорији атестатора ситуација веома заоштрила и да су се, не баш увек фер средствима, копља укрстила. У том "стручном" препирању и указивању на туђе грешке трпи, као и увек, недужни - сакупљач, а самим тиме и филателија - не само материјално, већ, пре свега, морално. Мерило вредности и аутентичност доводе се у питање. Једна од филателистички највреднијих области - Кнежевина (па и Краљевина) Србија није то заслужила.

Зашто господа стручњаци нису своју набујалу енергију и огромно знање ујединили и створили каталог, књигу у тој области, продубили своја истраживања и учинили их доступним и популарним?

Ја, лично, хоћу да се потпуно оградим од било каквих евентуалних инсинуација, сплеткарења и подметања у која бих био умешан као потенцијални власник појединих објеката расправе. Не припадам ничијем клану и желим сарадњу са свима. Хобијем се бавим из љубави према објекту и подручју сакупљања и желим да тако остане. У противном - продаћу збирку.

На вас, цењена господо и пријатељи марака апелујем да смирите духове и да иницирате рад на даљем истраживању историје српске поште. То је за опште добро.

Поводом чланка "Предфилателија да или не?" г. Миомира Арсића из Новог Сада, мислим да је било крајње време започети дискусију о, бар ја тако мислим (а и г. Арсић), погрешном коришћењу термина предфилателија.

Иако сам био спреман да прихватим предлоге "пра" или "пре" (никако "пред"), мислим да је одлично и најбоље решење "рана филателија".

Хтео бих да мало употпуним објашњење г. Арсића о етимологији речи "филателија". Наиме, реч се састоји из три дела "филос (ориг. пхилос) значи љубав, а је негација, а телеин значи плаћати таксу. Француз Жорж Ерпен (Georges Herpin) који је творац те сложенице из 1864. године мислио је на: "Плаћање писма унапред омогућава примаоцу да га добије без таксе - бесплатно". Ово значи да је феномен слања пошиљки независан од марака (потпуно исправно размишљање г. Арсића), јер су оне (пошиљке) светом кружиле и у периоду пре лепљења марака и зато би термин "рана филателија" био одговарајући.

Још нешто бих хтео да додам - постоји и период пре 1840. године (имам ту срећу да у збирци чувам неколико писама из тог доба: писмо из шабца за Земун из 1818, Свилајнца за Карловац из 1833...). Иако су поште Аустрије и Турске биле задужене за ово подручје - њихови Татари су преносили писма - то је подручје наше (под окупацијом или туторством). Историја поштанског саобраћаја или "рана филателија" Србије треба и мора да обухвати и тај веома интересантан период.

Писмо из Јужне Америке

ЊЕГОШЕВА ИЗЛОЖБА У ПЕРУАНСКОЈ ПРЕСТОНИЦИ

Филателистичко друштво у Лими, главном граду Републике Перу, прошле године је приредило изложбу књига, марака и слика, које се односе на Црну Гору. Повод за ову изложбу била је годишњица рођења славног црногорског песника и филозофа, владике Петра Петровића Његоша. Изложба је трајала три недеље, и у њену част је Главна пошта Перуа гравирала специјални печат, на којем је, уз одговарајући текст на шпанском језику, био приказан Његошев маузолеј према слици Мила Милуновића.

Изложба марака обухватила је сва издања Црне Горе до стварања Југославије, као и италијанске и немачке окупационе серије. Осим тога, биле су изложене марке Југославије са црногорским мотивима.

Изложбу је отворио генерални директор перуанске поште г. Г. Акуња, а у име филателистичког друштва пригодан говор одржао је председник истога, Г. Виктор Завала. Том приликом је дат скроман пријем, који је перуанцима дао прилику да се упознају са црногорским првијенцем, који је наишао на опште допадање.

М.б.

**SNABDEVAJTE SE POŠTANSKIM MARKAMA,
FILATELILSTIČKIM PRIBOROM I LITERATUROM U**

PRODAVNICI "FILATELIJA"

BEOGRAD, Makedonska 5, telefon 632*168

НОВОСТИ ИЗ СТАРЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

(наставак)

НЕОБЈАВЉЕНЕ ГРЕШКЕ НА МАРКАМА ЗА ВАЗДУШНУ ПОШТУ ИЗ 1937. ГОДИНЕ

На авионским маркама из Краљевине Југославије регистровано је веома мало типичних грешака, па су те марке ретке. Најређе марке су према описима тих грешака добиле и своје надимке, па тако постоји у првом редовном издању за ваздушну пошту из 1934.г. тзв. "Горући авион", а ан следећем пригодном издању из 1935.г. (авион над Опленцом црном оквиру) марка са грешком у натпису "Југослазија".

У следећој емисији авионских марака из 1937.г. (I издање) до сада је била регистрована само једна грешка и то на марки од 0,5 дин. Наиме, иза броја на тој марки стоји у латиничној назнаци "длн" уместо "дин".

Међутим, у овој серији постоје марке које се разликују од основних марака описаних у филателистичкој литератури. Самим тим, заслужиле су да се о њима напише по која реч а по нека и да уђе у следећи каталог.

I На већ поменутој марки од 0,5 дин. постоји још једна грешка у виду беле мрље која се налази у дну нуле иза цифре пет. (види сл. 1)

II Сви смо уочили да се у овој серији исте слике, само у другој боји, користе за по две динарске боје. Но поређењем марака од 1 дин. и 10 дин. које као заједничку слику имају панораму острва Раб, видимо да нису исте. Наиме, код марке од 1 дин. (зелена) лепо се види да после обојеног рама постоји још један оквир рама у белој боји, док код вредности марке од 10 дин. белог рама нема. (види сл. 2)

III Постоји марка од 5 дин. (тамнољубичаста - авион над Охридским језером) у двоструком претиску. Овај претисак, тамне боје лепо се уочава како на раму слике тако и на осенченим деловима слике. Померена сенка од авионског крила покрила је три прозора на трупу авиона па тако добијамо "Авион без прозора". (види сл. 3)

У досадашњем двобоју у реткости, "Горући авион" је био "за прса" испред "Југославије". Сада се у трку умешао још један такмичар - "Авион без прозора"! Како се двоструки претисак каталогизира, требало би да ова марка после броја 210 у "Југомаркином" каталогу нађе своје место.

*

* *

НЕОБЈАВЉЕНА ГРЕШКА НА МАРКИ БР. 287, ИЗ СЕРИЈЕ "ЈУГОСЛОВЕНСКА ЛИГА ЗА ЗАШТИТУ ДЕЦЕ"

Кад је већ реч о двоструком отиску, ево још једне допуне. У серији пригодног издања у корист Југословенске лиге за заштиту деце из 1940.г. "Југомаркин" каталог је регистровао на марки бр. 289 ("деца на плажи" 2+2 дин. смеђејоргованаста) двоструки отисак.

Исти двоструки отисак треба регистровати и на марки бр. 287 (иста слика, 1+1 дин. зелена) Види сл. 4.

Као и у већини случајева дупли претисак се најбоље примећује на правим линијама. У овом случају померање је по хоризонтали. Појављује се дупли рам слике а на једрилици у дубини слике уместо једне виде се две катарке.

Двоструки претисак на овим маркама није тако редак, али је свакако вреднији од основне марке.

*
* *

НЕОБЈАВЉЕНА ГРЕШКА НА ПОРТО МАРКИ ИЗ 1931.ГОДИНЕ

Ако сакупљате марке Краљевине Југославије па Вас неко пита да ли у Вашој збирци још нешто недостаје, поносни одговор је углавном: . . . "имам све!"

Међутим, задовољства углавном кратко трају и редовно их неко поквари. Ево примера.

Код порто марака из 1931.г. у каталогу је за истраживача изазован наслов. (.... Државни грб, нацрт С. Павловића (Бгд), гравера Д. Вагнер (Бгд), клишеи израђени у Бечу, тисак Државне Маркарнице (Бгд). Пошто је и овде био могућ судски спор јер је у првом издању био потписан занатлија - гравер, а не гравер слике - уметник, клише је прерађен за друго издање без икаквог потписа. Те марке је ваљало претражити и, евентуално, паћи неке неједнакости. Пажљиво сам испитао већу количину тих марака и нашао на марки од 0,5 дин. - љубичаста да двоглави орао на левој нози има шест уместо пет капци. (види сл. 5)

Ову грешку сам упоређивао са преко хиљаду основних марака, али пошто њихов тираж није објављен не може се неким рачуном претпоставити однос реткости. Можемо се само понадати да је нема у великом броју.

Сл. 1

Сл. 2

Сл. 3

Сл. 4

Сл. 5

НЕЗУПЧАНЕ МАРКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ 1921 - 1941.

Од првог заједничког издања марака државе СХС, све до почетка 2. Светског рата познате су незупчане марке Југославије, различитог порекла, и врста, појединачне или у комплетним серијама.

Предмет овог истраживања су само незупчане марке дефинитивних издања на оригиналном (или скоро оригиналном) папиру, у оригиналним бојама, величини и изгледу, а као код зупчаних марака. У овом периоду постоји обиље незупчаних есеја, усвојених или не усвојених пробних отисака, на најразличитијим врстама папира и у разним бојама. Овакве марке не спадају у класификацију потпуно готових, финално израђених, али незупчаних марака, па о њима овде неће бити речи.

Све незупчане марке Југославије, у предратном периоду, деле се на две групе:

1. Марке дефинитивних издања израђене у оригиналним табацима, у оригиналним бојама са и без гуме, које нису прошле фазу зупчања, па су остале неперфорисане, углавном случајно. Као такве су доспеле на тржиште у време изласка зупчаних марака, или су касније продате из поштанског депоа.

2. Марке из такозваних "Министарских албума" штампане на оригиналној хартији у оригиналним бојама, незупчане, отиснуте појединачно (код неких издања) или у форми четверца са великим рандовима (код већине издања). Овакве незупчане марке, повезане и укоричене у специјалну књижицу са отиском државног грба, често и са пригодним текстом, поклањане су министрима, политичарима и високим поштанским чиновницима широм Југославије. Ова пракса је задржана до 1941. године када је министарски албум за II филателистичку изложбу у Загребу направљен од незупчаних блокчића у разним не оригиналним бојама, на картон папиру. После овог, даљих издања незупчаних марака није било, до почетка рата.

Прве незупчане марке Краљевине СХС (издање 1921. године) заједно са целим издањем зупчаних марака, "American Bank Note Co." и то, 5000 комплетних серија у табацима од 100 ком. као и прву пригодну серију ("за инвалиде"), такође 5000 серија. Све ове марке су биле не гумиране, а касније су се појавиле и приватно гумиране у комплетним табацима, доста се често срећу на тржишту.

За прва четири издања из 1921., 1923. и 1924. године "Министартски албуми" су израђени у веома малом тиражу 10-30 ком. у којима је свака марка, у оквиру комплетне серије, само по једанпут отиснута и то на нешто дебљем папиру од зупчаних марака. Незупчане марке из ових албума представљају реткост. У литератури се помињу франко марке из 1924. "Лондонско издање" са примедбом да је главни депо "наводно" од сваке вредности примио од штампарије, по неколико незупчаних табака. Тврди се да су се појављивале на тржишту, али аутору овог чланка такве марке до сада нису познате, можда ће накнадна истраживања и отварање старих жбирки донети нова сазнања.

Прве франко марке штампане у Београду 1926. године су познате незупчане у комплетним сријама (са нешто другачијом, компактном гумом у односу на зупчане). Познат је један табак од 100 ком. свих вредности. Такође су познате (са истом гумом) три незупчане марке из 1926. (тзв II порто) и то 5, 25 и 50 дин., свака у табаку од 100 ком. (цела серија није позната).

Код београдског франко издања из 1926. године настала је пракса штампања "Министарских албума" у форми незупчаних четвараца, за сваку марку. За ово издање је израђено 30 таквих албума и практично је немогуће видети их на тржишту. Код каснијих издања франко и пригодних марака пракса је била да се овакви албуми (састављени од незупчаних четвараца) штампају у 100, 150, 200 и ретко 250 примерака, о чему је за свако издање посебно, одлучивао Министар пошта.

Из предратног периода познате су и појединачне марке из серија (углавном франко марке) које су целе или делимично незупчане. Углавном се ради о крајевима табака, или је машина за перфорацију прескочила један ред "зуба" у оквиру табака. Од оваквих марака одсецањем осталих "зуба" несавесни "филателисти" су правили комплетно незупчане примерке, па је често веома тешко установити да ли се ради о стварно незупчаној марки или о намерно направљеном специјалитету. За овакве марке атест је неопходан.

Свакако најређа и у филателистичкој литератури слабо описана незупчана марка Југославије је ("ЗЕФИБ") Блок, број 1, из 1937. године. Блок потиче из "Министарског албума" и само 20 комада је урађено, (подаци из ратне емиграције из Лондона) незупчан је, укоричен појединачно (овог пута не у форми четвараца) и то са оригиналном гумом. До сада су позната 4 оваква блока, 2 у комплетном албуму (са корицама) и 2 исечена из "Министарског албума" (сви су пореклом из Лондона и није познато да ли су 1937. године дељени министрима). Сви су са оригиналном гумом и са одговарајућом димензијом блока 109:149 мм. Једино објашњење за ово одступање од праксе, а и за овако мали тираж, је закеснела одлука министра поште да и овај блок буде издат у форми "Министартског албума" па како су сви блокови већ одштампани, гумирани и зупчани, само случајно преосталих 20 је преузето незупчано и на брзину су направљени албуми.

Појединачне вредности из неких серија су издавани у 2 и више засебних "Министартских албума" јер нису све вредности истог датума штампане. На пример II авионска серија из 1937. вредности од 50 пара до 30 динара издата је у једном албуму а вредности од 40 и 50 динара штампане су 1940. године у засебном албуму.

Све марке исечене из "Министарских албума" у појединачним серијама или у четверцу са довољно широким рубовима могу се сматрати редовним незупчаним издањима, штампаним и сачуваним у врло малом броју. Овакве марке представљају украс и широко поље специјализације у озбиљним збиркама Југославије 1921-1941. године.

Страни а све више и домаћи филателисти незупчане марке Југославије укључују, као не заобилазне, у своје збирке, покушавајући да их сакупе у што већем броју како би својим колекцијама дали интернационални карактер, а и већи број поена на светским изложбама.

Литература:

1. "Приручник марака југославенских земаља" свеске 8 и 9, Издање Филателистички Савез Хрватске 1948. год.
2. "Каталог поштанских марака југословенских земаља", Издање "Југомарка" 1991. год.
3. "СФИБОВ приручник и каталог марака Југославије", Издање Пешић и Чуцаковић 1942. год.
4. "ХАИМОВ приручник и ценовник поштанских марака Југославије", Издање трговима марака Хаимов 1941. год.
5. "Историски преглед поштанских марака Краљевине Југославије 1921-1937.", Издање Миодраг Ч. Пешић 1937. год.
6. "Ценовник трговине марака ФИЛАТЕЛИЈА", Издање трговина "Филателија" Теразије 1937. год.
7. Грађа и подаци из ПТТ Музеја Београд и из збирке аутора овог чланка

КАТАЛОГИЗАЦИЈА ДО САДА ПОЗНАТИХ НЕЗУПЧАНИХ МАРАКА ЈУГОСЛАВИЈЕ 1921 - 1941.

Каталошки број	Тираж	Вредност серије	Вредност серије у четверцу
1/14	5000	80.-	350.-
1/14*	10	4000.-	-
15/17	5000	40.-	180.-
15/17*	10	2000.-	-
25/29	30	2500.-	-
32/41	200??	0	0
32/41*	10	4000.-	-
44/55	100	1000.-	4000.-
44/55*	30x4	1000.-	4400.-
78/80*	50x4	600.-	2600.-
81/83*	80x4	600.-	2600.-
84/93*	100x4	1200.-	5000.-
111/16*	150x4	1000.-	4400.-
117/22*	50x4	1200.-	5000.-
123/24*	250x4	300.-	1500.-
140/42*	80x4	600.-	2600.-
143/45*	80x4	600.-	2600.-
146/50*	100x4	800.-	3500.-
166/80*	100x4	1300.-	5500.-
181/85*	150x4	600.-	2600.-
186/87*	150x4	350.-	1600.-
188/91*	100x4	600.-	2600.-
192/93*	150x4	350.-	1600.-
194/95*	150x4	350.-	1600.-
196/99*	200x4	600.-	2600.-
200/01*	200x4	300.-	1400.-
Б1.1*	20	8000.-	-
206/13*	150x4	1100.-	4600.-
214/15*	150x4	400.-	1700.-
216/17*	200x4	350.-	1600.-
218/21*	150x4	650.-	2800.-
222/25*	200x4	600.-	2600.-
226/29*	100x4	650.-	2800.-
230/33*	100x4	700.-	3000.-
234/37*	150x4	650.-	2800.-

238/42*	150x4	750.-	3200.-
243/46*	150x4	650.-	2800.-
247/48*	200x4	350.-	1600.-
249/52*	200x4	700.-	3000.-
253/56*	150x4	750.-	3200.-
257/60*	150x4	700.-	3000.-
261/75*	200x4	2000.-	8400.-
276/80*	200x4	750.-	3200.-
281/85*	200x4	750.-	3200.-
286/89*	150x4	700.-	3000.-
290/93*	200x4	600.-	2600.-
294*	200x4	220.-	1100.-
299/02*	200x4	650.-	2800.-
303/04	64	400.-	-
П17, 19, 20	100	550.-	2200.-
П28/32*	150x4	650.-	2800.-
Ц. Крст 5	100	220.-	900.-

Напомене:

1. Бројеви су из каталога "Југомарке" за 1991.г.
2. Поен за комплетне серије као и за четверце вреди у моменту изласка часописа (септ.95) цца. 3.00 дин
3. (*) ознака за серије које потичу из тзв. "Министарских албума"
4. Бројке у колони за тираж нпр. 200x4 значе 200 серија у четверцу = 800 компл. серија
5. Колона за тираж подразумева познат број одштампаних серија, али на тржишту се у задњих 30 година мањи део ових незупчаних марака, па је вероватно да је значајан део уништен током рата.

ГРАДСКА ДОПИСНИЦА У КИКИНДИ ?

Недавно је јавно предузеће ПТТ Саобраћаја "Србије" радна јединица ПТТ Саобраћаја Кикинда упутила грађанима Кикинде анкетни лист о увођењу градске дописнице. Како је назначено у обраћању грађанима градска дописница би била средство које би омогућило брз и директан контакт грађана са својим градом. Градска дописница би била доступна преко Поште и поштара. Какава је судбина овога пројекта не знамо. Сигурни смо да је увођење нове локалне поштанске пошиљке, за филателисте веома привлачно.

ПОСЕТИТЕ Ш ВАНРЕДНИ СУСРЕТ ФИЛАТЕЛИСТА И ДРУГИХ КОЛЕКЦИОНАРА

2 - 3. СЕТЕМБАР 1995. У БЕОГРАДУ

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА" ОД 9.00 ДО 16.00 ЧАСОВА

ПОШТАНСКА МАРКА КАО ГРАФИЧКА МИНИЈАТУРА

Као што је уметност у целини, осетљиво огледало степена развоја и цивилизацијских тековина човечанства, тако и поштанска марка својим ликовним обликовањем и укупним изгледом, представља одраз реалности која се суштински мења, јер је тесно везана за опште промене друштва у целини.

На ужем плану, на пољу графичке реализације марака, на марку се не може гледати као на нешто статично и непроменљиво, јер је она, управо у додиру са динамиком окружења, уметности и културе уопште, подложна променама и мора да се креће напоредо са кретањима у окружењу, што свакако значајно утиче на естетски изглед саме марке.

У почетку, када је марка служила једино као доказ о плаћеној и наплаћеној поштарини, њен изглед се асоцијативно надовезивао на изглед новца у оптицају. Због тога се и ликовно и графичко обликовање класичних марака одликује сигурним избором мотива, а то су, најчешће, портрети владара, грбови или орнаментисане цифре које су уједно и ознака номиналне вредности марке.

Касније, када је уочено да марка постаје и носилац разноврсних идеја и попура, постепено се све слободније прилази ликовно-графичком обликовању са знатно проширеним избором мотива - лавор, бакља, фауна и флора (најпре као симбол, касније као теме). Тако се марка изложила опасности да изгуби оне атрибуте који је чине графичком минијатуром подложном одређеним графичким, али и оптичким законитостима, те да се претвори у масовни индустријски производ обичних сличица налепница.

Међутим, када је реч о поштанској марки, мора се имати на уму да је она производ примењене уметности "sui generis", синтеза ликовних, архитектонских, колористичких и графичких елемената на малом простору "гумираног папира". На површини од само неколико квадратних центиметара, марка мора да садржи и прикаже све задате елементе, чврсто постављене, недвосмислено садржајне симболе, а истовремено да постави уравнотежену, хармоничну поделу простора између мотива и његове графичке презентације која, ипак, мора да представља нераздвојну целину са основним елементима марке. Овакво третирање поштанске марке сукобљава се са опште раширеним мишљењем да се марка може посматрати и третирати и као умањени изданак неке слике, једноставно, као графичка транспозиција успешне фотографије.

Све то, узрокује сталне сукобе између могућих оцена ликовно-естетских квалитета поштанске марке, што у суштини и није лоше, јер се само тако тако могу балансирати и диференцирати речени квалитети марке, што опет, посредно, доприноси култивацији и оцењивача и посматрача-корисника.

Ако еволуција уметничког обликовања и стварања, па и саме марке у целини, иде упоредо са тежњом да се она модернизује, усклађено са важећим постулатима ликовног изражавања, онда се лако наслућује њена особеност, која је и сврстава у још суптилнију категорију примењене уметности. Међутим, уколико се графичком обликовању марке приђе са становишта упрошћеног индустријског дизајна, у виду мање или више успешних сличица-налепница, онда је неспорна последица производ који

се са креативног становишта не може уклопити у основне законитости поштанске марке.

Као што се на фотографији или ликовном делу могу приказати најразноврснији симболи и мотиви, тако се и на марки могу представити најразноврснији мотиви из свих области људског живота и делања, као и природе која га окружује. Питање је само начин, модалитет реализације мотива марке. Јер, сликар, стварајући ликовно дело је ограничен само својим стваралачким умећем и дометом. Марка пак, мора да еквилибрира између реализације самог мотива и знакова и симбола, задатих суштином постојања и намене поштанске марке.

Отварајући питање стварања поштанске марке као графичке минијатуре, отварамо и питање самих стваралаца - ликовних реализатора мотива поштанске марке. Јер, модернизација и компјутеризација укупне графичке делатности, па и дизајна поштанске марке, води у даљу деградацију ликовног израза, води у "летрасет" технологију, а самим тим и у машинску обраду поштанских пошиљака и формирање поштанске таксе на безличном самолепивом парчету папира.

С друге стране, уметничко обликовање мотива поштанске марке, кроз скице и студије уметника, формира галерију уметничких дела, која се драстично разликује од фотографски прикупљених и спојених елемената. Отуда и термини који већ својим лексичким одредницама означавају поједине креаторске домете, а који се, по правилу, срећу у филателистичкој литератури:

*ликовно решење,
нацрт за марку,
графичко решење.*

Свака од ових одредница, разуђена на основна значења, даје довољно података о начину креирања марке.

Ликовно решење подразумева да је уметник израдио мотив и ликовно и колористички, наменски за крајњи изглед марке;

Нацрт за марку подразумева да је уметник искористио већ постојећи, да га назовемо идејни цртеж, оплеменио га потребним елементима марке и тако га објединио у крајњи производ - поштанску марку.

Графичко решење казује да је сликар на марку пренео већ постојеће уметничко дело (најчешће марке са мотивима репродукција чувених светских или националних ликовних дела, али и актуелних ликовних остварења типа плакат и сл.), при чему се креатор марке најчешће служи фотоматеријалима (дијапозитивима или фотографијама) тих дела које оплемењује техничким одредницама марке.

Наравно, при разматрању ове проблематике, мора се предвидети, и то унапред, врста и техника штампе којом се одређена марка намерава да штампа. Јер, није свеједно радити цртеж на гравуру, офсет или комбинацију једног и другог.

Ствар је опредељења поштанске управе који ће од поступака припремања ликовног решења, али и технике штампања да прихвати и примени, али се ипак мора нагласити да у оквиру ових процеса постоје и те како значајне уметничке разлике што у крајњој линији, даје мање или више успелу, оригиналну и самосвојну минијатуру - поштанску марку.

Мр Павел Ломиански, Бачки Петровац

ДВЕ ДЕЦЕНИЈЕ ДРУШТВА ФИЛАТЕЛИСТА У БАЧКОМ ПЕТРОВЦУ

Ове године навршена је 20. годишњица успешног и плодног рада Друштва филателиста у Бачком Петровцу. Друштво је основано 11. маја 1975. године, на иницијативу тадашњег Клуба младих занатлија. Од тада до данас Друштво бележи вредне резултате на пољу свог деловања, сврставајући се тако у ред активнијих и успешнијих филателистичких друштава у Војводини, односно Србији. Од свог оснивања до данас Друштво је приредило 11 филателистичких изложби и једну филателистичку смотру. По броју излагача, обиму и значају, највећа је била III Покрајинска омладинска изложба, одржана у мају 1979. године, која је и једина имала оцењивачки карактер.

Друштво је са успехом вршило и издавачку делатност. Својим пригодним ковертима (дописницама, картама) са пригодним жиговима одобреним од надлежне ПТТ службе, Друштво је обележило значајне годишњице и јубилеје из историје, културе, уметност и других догађаја и манифестација. Друштво је издало каталоге, односно распекте, својих изложби. Два пута су објављене вредне брошуре и каталози пригодних издања Друштва (1980. и 1985.). Укупно је издато 64 пригодне коверте.

У протеклом периоду Друштво је остварило успешну сарадњу са средином, школама и другим субјектима у општини., те се активно укључивало у рад Савеза филателиста Војводине односно Србије. За свој рад је добило два пута златну плакету СФВ (1979. и 1985.), те Октобарску награду општине Бачки Петровац (1989. године).

Чланови наше организације учествовали су на многим филателистичким смотрима у земљи, на којима су освојили низ вредних признања и награда. Такође су неколи-

ко пута посетили значајне филателистичке изложбе код нас као и у иностранству (Светске изложбе у Прагу 1978. и 1988. године односно Савезна изложба у Бекешчаби).

Овогодишњи јубилеј Друштво обележава у оквиру Програма прославе 250. годишњице доласка словака у Бачки Петровац (Војводину, Србију, односно Југославију). Тим поводом је одржана свечано - радна седница (21. V 1995.), издата је пригодна коверта са жигом, додељене су спомен дипломе заслужним институцијама и појединцима, те је промовисана пригодна публикација Споменица: 20 година Друштва филателиста у Бачком Петровцу.

Заједно са одбором за прославу 250. годишњице доласка Словака у Југославију иницирали смо издавање југословенских поштанских марака. Као резултат те иницијативе биће издавање пригодне поштанске марке Словачке народне свечаности на дан 5. VIII 1995. године. Тим поводом ће Друштво у сарадњи са овим одбором издати пригодан коверат са СМ.

Драгош Петровић, комесар Југословенског дела изложбе на Балканмаксу '95

БАЛКАНМАКС '95

У Атини, од 19. до 24. маја одржана је четврта изложба максимафилије балканских земаља. На изложби су излагали колекционари максимум карата из Бугарске, Грчке, Југославије, Румуније и Албаније. У такмичарској класи, Албанија је била заступљена са два излошка, Бугарска са седам, Румунија са девет, а домаћин Грчка са дванаест. Из Југославије је било пет излагача плус два омладинска. Излошке је оцењивао интернационални жири на челу са председником за максимафилију при ФИП г. Жаком Тенаром.

За изложак "Култура и уметност Југославије", Зоре Радослав је добио бронзану медаљу; Др Бранислав Јовановић, за изложак "Спорт на максимум картама Југославије" добио је посребрену бронзу; Јордан Пешевски, за изложак "Возови у свету" добио је посребрену бронзу; Ференц Молнар за изложак "Духовни споменици и њихова уметност" добио је сребрну медаљу, а Драгош Петровић са излошком "Градови и градитељско наслеђе на маркама Југославије", уз сребрну медаљу добио је и специјалну награду. Наши млађи излагачи: Иван Пешевски, за изложак "Туристички мотиви Југославије" и Ференц Молнар Јуниор, за изложак "Уметност кроз векове" добили су сребрну медаљу и посребрену бронзу.

Поред међународног карактера, изложба Балканмакс '95 имала је и национални карактер јер је организована посебна изложба максимафилиста Грчке (15 излагача). Све укупно, у две изложбене сале било је постављено 265 витрина са 60 збирки.

На изложби је примећено да се у области максимафилије све више иде ка реализацији изложбених листова А-4 формата, на њима нема неоптребних оквира, како би се уштедело у простору и поставиле две максимум карте. Међутим, и поред тога опстоји проблем код усравних максимум карата ако су димензија 105x148 mm јер се у таквом случају оне преклапају. Такав начин излагања није препоручљив и због тога се губе поени. Излагачима преостаје једино да поспећају ширину својих изложбених листова. Једна од замерки која се могла ставити нашим излагачима на овој изложби, била је да немају никакав или недовољно добар план излошка. Недовољно се држе наслова и поподаслова који га продубљују. Насловом излошка је

потребно ограничити ширину теме, а код изложака на тему спорт указано је да се треба ограничити на само неколико дисциплина и то превасходно на оне које представљају основне фазе спортских активности. Приликом презентовања максимум карата на изложбеном листу треба се пазити обимног текста. Довољно је назначити само основно, а то је да се наведе и истакне датум емисије издања и датум жигосања.

На изложби Балканмакс '95 указано је на максимум карте, које су реализоване са разгледницама колажног типа и репродукцијама цртежа што треба избегавати. Током трајања изложбе одржан је семинар на коме су представници земаља учесница изнели развој филателије у својим земљама, а председник за максимафилију при ФИП је омогућио приказивање филма "Како сакупљати максимум карте" који је врло добро примљен. Надам се да ће га ускоро моћи видети бројни поклоници филателије код нас.

Изложба у Атини имала је посебан значај јер је била посвећена великој грчкој глумици и заштитници грчке културе Мелини Меркури. Поводом годишњице њене смрти грчка пошта је у марту ове године емитовала четири пригодне марке са њеним ликом. На отварању изложбе била су у употреби два пригодна жига, идата је пригодна карта и комплет максимум карата посвећен Мелини Меркури.

Изложба Балканмакс '95 у Атини успешно је организована са топлим пријемом госпође Маргарите Котопулис која је понела огроман терет организације. Наредни Балканмакс договорен је да буде у граду Клужу, у Румунији 1997. године.

Зоран Станковић, Београд

УКРАТКО КРОЗ ИСТОРИЈУ И ЦЕНЕ НАШИХ МАРАКА

Прве марке на нашим просторима издала је Кнежевина Србија 1. маја 1866. године. То су биле прве српске марке за новине од 1 и 2 паре. Са овим маркама вршена је наплата поштарине за новине и часописе који су долазили из иностранства преко српских пограничних пошта за доставу унутар Србије. На маркама је приказан грб Кнежевине Србије. Нацрт је израђен по предлогу Анастасија Јовановића, сликара и литографа из Београда. Са оскудним средствима, слабо и неуспело, марке су израђене у Државној штампарији (правитељственој књигопечатњи) у Београду. Извршена су четири штампања марака у табачићима од 12 комада.

По својој реткости и атрактивности може се издвојити марка првог штампања од 2 паре, чија је цена на тржишту, у зависности од квалитета, од 4000 до 7000 динара. Ове марке су изузетно ретке оригинално жигосане и вредност им је љубитељска. Постоје фалсификати ових марака. Такође су фалсификовани и жигови на оригиналним или фалсификованим маркама.

Са ликом кнеза Михајла Обреновића постоје два издања франко марака, које су штампане у Бечу и Београду. Прво издање је из 1866. године са маркама од 10, 20 и 40 пара, и друго издање из 1868. године има само две марке од 20 и 40 пара. Издаване су и једне и друге у три наврата као марке за новине (1867., 1868. и вероватно 1869. године) са истим ликом. По својој вредности издваја се вероватно најређа марка Кнежевине Србије, новинска марка од 1 паре тамно - маслинасте боје, каталогски број 18, чија тржишна цена достиже вредност од 6000 до 15000 динара у зависности од квалитета.

Од издања новинских марака са ликом кнеза Милана Обреновића, прво у пет штампања и друго у два, најзанимљивије је из јануара 1872. године од кога је познат само један пар марака од 1 паре штампаних ТЕТЕ-ВЕСНЕ (марке у пару са обрнуто

штампаним сликама). Крајем 1994. године овај пар је продат у Цириху (швајцарска) за 75000 немачких марака. Ове марке су се некад налазиле у чувеној Фараријевој збирци.

Кнежевина Србија је проглашена за краљевину 22. фебруара 1882. године. У времену од 1. маја 1868. године до 22. фебруара, дакле за 16 година, марке Кнежевине Србије имале су 5 различитих цртежа; први са грбом Кнежевине, други носи лик кнеза Михаила, а остала три кнеза, доцније краља Милана Обреновића.

Прво редовно издање са ликом новог малолетног краља Александра пуштено је у оптицај 3. маја 1890. године, док је последње из 1903. пуштено у оптицај са претиском државног грба преко главе краља, који је у међувремену убијен. Из каснијег периода, 1914. година, марка са ликом краља Петра I каталожки број 146, са номиналом од 3 динара, вреди као поништена (са печатом односно жигом) око 5000 динара и за њу је неопходан атест. Из овог издања ретка је и марка под каталожким бројем 140а од 15 пара са грешком у боји чија је цена љубитељска.

У Београду је 1. децембра 1918. године проглашено уједињење Срба, Хрвата и Словенаца у Краљевство, касније у Краљевину Срба, Хрвата и Словенаца, а 3. октобра 1929. године проглашена је Краљевина Југославија. Све ове промене одразиле су се и на поштанским маркама. Једна од најскупљих серија из тог периода је редовно издање под каталожким бројем 56/67 на којима је у црној боји прештампан доплатни вишак. Ову серију филателисти називају "иксерицама" јер је претисак у облику латиничног слова "икс". Цена је око 1400 динара.

Међу специјалитетима између два рата ево неколико најскупљих: марка број 118 од 75 пара из серије издате поводом одржавања међународног конгреса "PEN" клуба у Дубровнику, на којој је грешка "PEI" уместо "PEN" вреди око 1000 динара. У серији за ваздушну пошту број 146 - 150, на марки од 10 динара налази се грешка, коју филателисти зову "горући авион" због разливене наранџасте боје, тако да се има утисак као да је авион у пламену. Цена ове марке је око 2000 динара. Такође постоји типична грешка на марки број 165, од три динара, на којој у натпису уместо Југославија пише Југослазија. Вредност овакве марке са грешком је такође око 2000 динара. У свим овим случајевима атест је неопходан.

У времену после другог светског рата издат је у Југославији велики број поштанских марака, као и блокова. Марка под каталожким бројем 604, која је издата 31. јуна 1953. године поводом одржавања тридесет осмог Међународног конгреса есперантиста, са номиналом од 300 динара и тиражом од 20000 примерака је највреднија наша марка из новијег периода. Њена каталожка вредност је 450 динара, а толико вреди и на тржишту. Поводом стогодишњице железнице 1949. године издата су два блока (зупчан и незупчан) у тиражу од 27000 пари и са номиналом од 10 ондашњих динара. Овај пар блокова има данас каталожку вредност 600 динара.

Посебну пажњу треба обратити на многобројне специјалитете послератне Југославије, од којих издвајамо два: Незупчани блок "устав"-а из 1945. са ценом од око 2000 динар и специјалитет у зупчању (такозвано чешљасто зупчање 121/2) поводом прославе 40-годишњице Октобарске револуције, који је до сада познат само као поништен са тржишном вредношћу од око 500 динара.

**ПОСЕТИТЕ III ВАНРЕДНИ СУСРЕТ
ФИЛАТЕЛИСТА И ДРУГИХ КОЛЕКЦИОНАРА**

2 - 3. СЕТЕМБАР 1995. У БЕОГРАДУ

ХОТЕЛ "ЈУГОСЛАВИЈА" ОД 9.00 ДО 16.00 ЧАСОВА

ГРЕШКЕ У ПРЕТИСКУ КОД БАЊАЛУЧКОГ ПРОВИЗОРИЈУМА

Грешке нису тако ретка појава у филателији. У филателистички образованом свету, грешке на поштанским маркама, заузимају много више простора и даје им се већи значај него у нашој земљи где су оне углавном плен трговаца. На несрећу, тек касније, када се добро плате долазе у руке загрижених сакупљача, а њих је оправдано мали број. Грешке код претисака су биле редовна појава у југословенској пракси, а то је издашно наследила и Република Српска. Многе грешке настају по наруџбини (нпр. добојско локално издање), или се то мени само чини.

Овде сам себи узео у задатак да сликом и текстом, на јединствен начин, искреним љубитељима грешака на поштанским маркама прикажем типичне грешке код бањалучког привизоријума.

Ради лакшег праћења доносим каталожке бројеве из каталога: "Поштанске марке Републике Српске и Републике Српске Крајине".

1. 5/0,10 динара
2. 30/3 динара
3. 50/0,40 динара дебеле црте
- 3а. 50/0,40 динара танке црте
4. 60/0,20 динара
5. 60/0,30 динара
6. 100/1 динара
7. 100/2 динара
8. 100/3 динара
9. и 9а. 300/5 динара
10. 500/0,50 динара
11. и 11а. 500/0,60 динара

У пољу (2) прекинуто слово "б" у речи "Република" код бр. 2, 4, 5, 8, 10 и 11.

У пољу (4) тачка између "п - у" у "Република" код бр. 10 и 11.

У пољу (9 и 11) појављује се трећа црта у претиску код бр. 7; у пољу (34) код бр. 3 и у пољу (94) код бр. 4 и 5.

У пољу (14) тачка у слову "П" у речи "Република" код бр. 2, 8, 10 и 11; у пољу (24 и 93) код бр. 6 и 7.

У пољу (20) пуно слово "П" у речи "Република" код бр. 10 и 11.

У пољу (32) пуно слово " " у речи "Српска" код бр. 2, 4, 5, 8, 10 и 11.

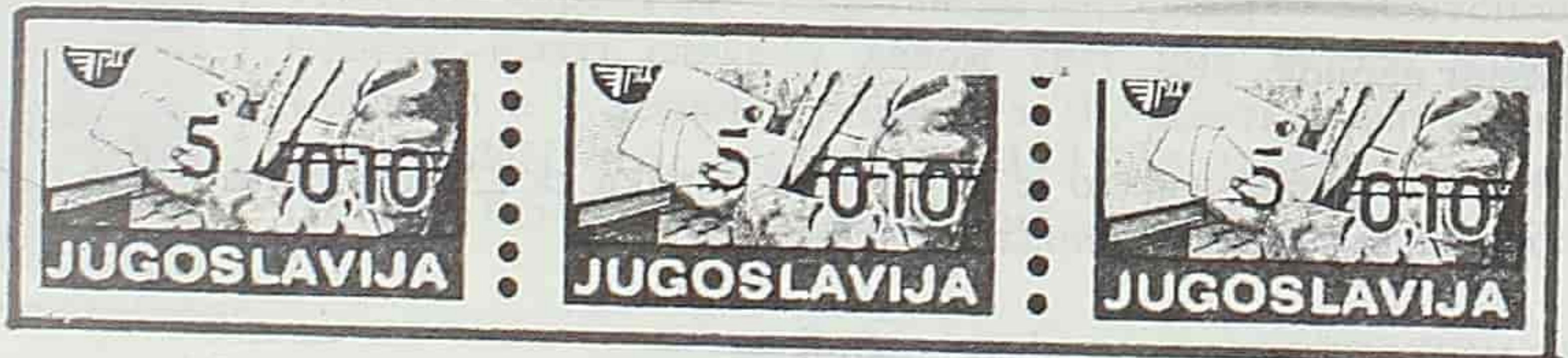
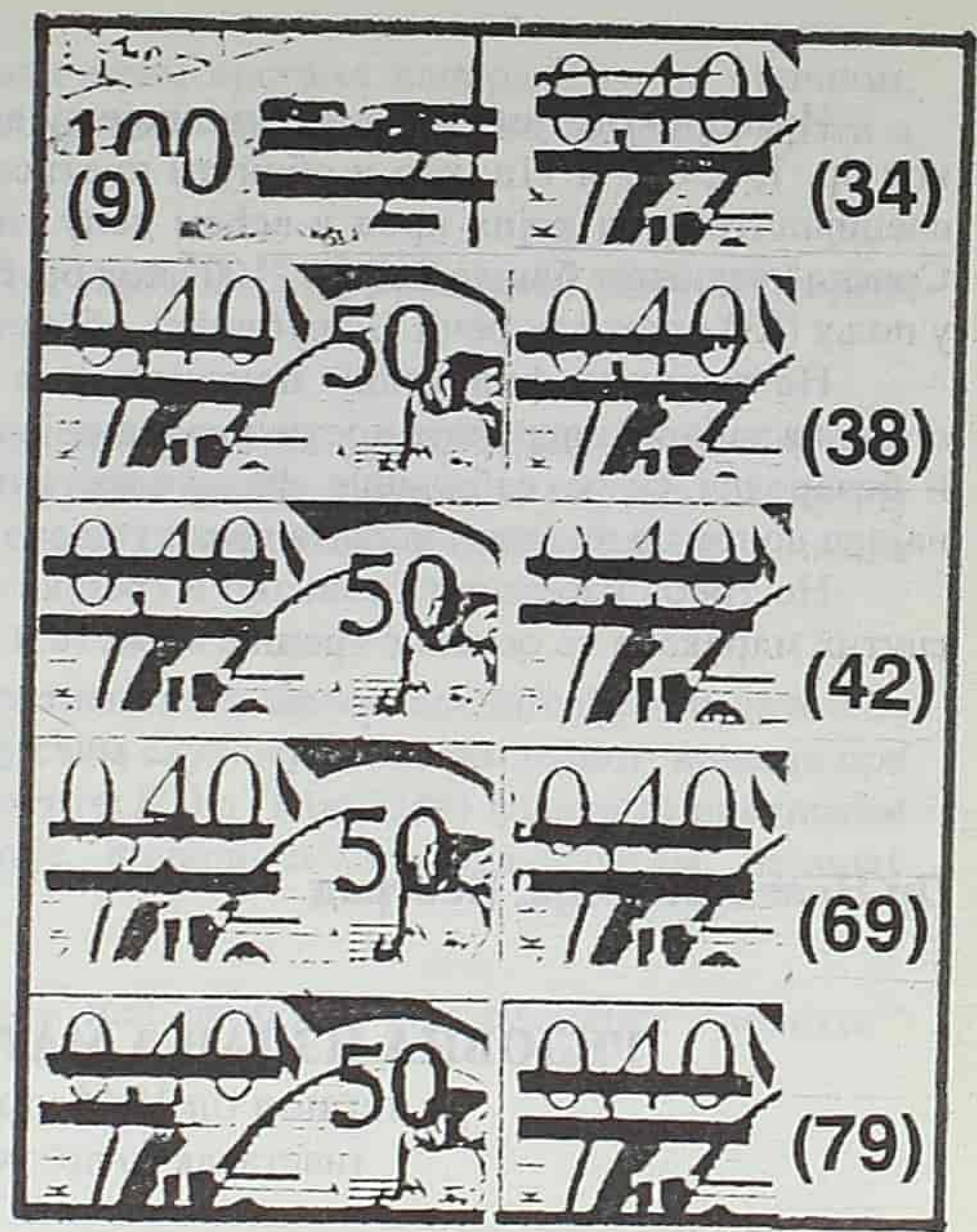
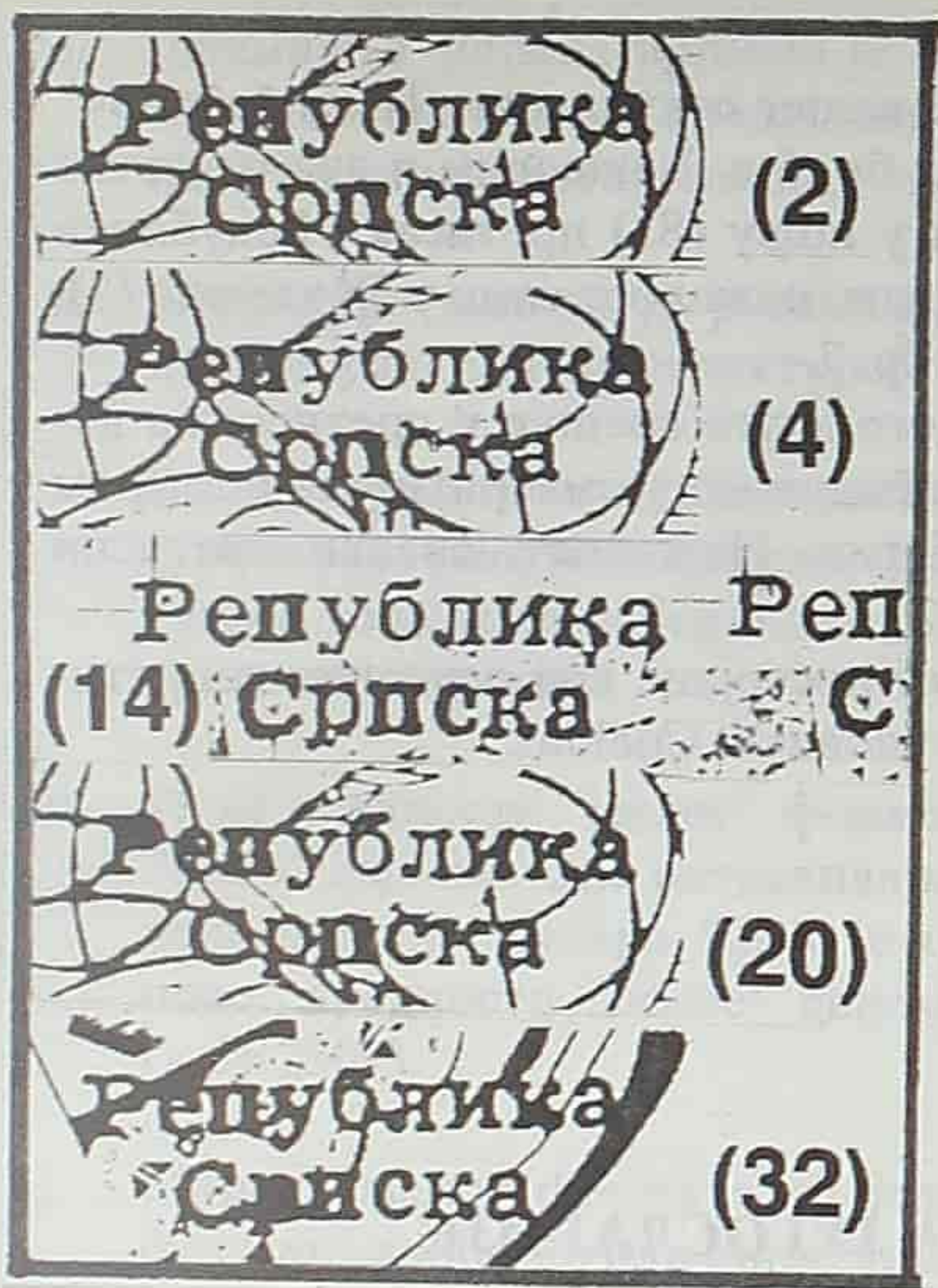
У пољу (38) укошене паралелне црте претиска код бр. 3.

У пољу (42) шири размак код црта у претиску код бр. 2, 4, 5, 8, 10 и 11; у пољу (77) код бр. 6 и 7.

У пољу (79) прекинута до пола друга линија претиска код бр. 3, 8, 10 и 11; у пољу (72) код бр. 6 и 7.

У пољу (96) тачкица у слову "б" у речи "Република" код бр. 6.

Код марке бр. 1 постоје типичне грешке у пољу (25) степенасте црте и грешка у пољу (26 и 27) усправна црта у цифри "5" недостаје.

(25)

(26)

(27)

(81)

(83)

Издвојио бих још неке грешке које су вредне вашег сакупљања. То су "абкљач" код бр. 1, 5, 6, 7 и 11а; као и обрнути претисак код бр. 6 и 9. наводим и два изузетна специјалитета од којих први у већем делу тиража у пољу (81) претисак "Република Српска" уздигнут ближе цифри "100" код бр. 6, и други, нажалост само у 58 комада (?), у пољу (83) претисак речи "Република" обрнут код бр. 7.

На тржишту филателије појавиле су се и многе друге грешке у претисцима настале из забаве и играрије претискивача које се слободно могу сматрати макулатуром и безвредне су за озбиљније филателистичке збирке. Нажалост, овакви претисци најпре допру по високим ценама до сакупљача.

Не треба изоставити свакако и грешке које су постојале код основних непретиснутих марака, а те основне грешке можете и сами уловити. Срећно.

Др Ненад Билбија, Београд

РЕДОВНА ИЗДАЊА МАРАКА ЈУГОСЛАВИЈЕ

период од 1944. до 1994. године

(наставак из претходног броја)

Марке Првог периода

Током Првог периода издато је укупно 36 марака са 23 различита мотива. Њихова општа обележја могу се дефинисати следећим:

- а. Све марке штампане су офсет техником
- б. Зупчање је чешљасто различитих величина: $13 \frac{1}{4}$, $13 \frac{1}{4}:12 \frac{1}{2}$ односно $12 \frac{1}{2}:13 \frac{1}{4}$, $12 \frac{1}{4}:13 \frac{3}{4}$, при чему се ово последње налази само код вредности од 100 д. Има вредности у сва три зупчања (к.бр.2063) као и вредности у само једном од наведених;
- в. Различити формати марака: марке "малог" формата - 23×26 односно 26×23 mm, и марке "великог" формата - 37×30 mm. Међу маркама малог формата издваја се марка од 100 д. (к.бр.2068) чији је формат $23,5 \times 22,5$ mm.;
- г. Ликовну обраду креирали су различити аутори. На маргинама испод слике код свих вредности, осим код вредности од 93 д, у левом делу назначено је име аутора ликовног решења. Код неких вредности, у десном делу пише и име аутора реза или назив штампарије. На две вредности (60 и 100 д) уз име аутора ликовне обраде (леви угао) и аутора реза (десни угао) у средини је означен скраћени назив штампарије;
- д. Све марке малог формата биле су у продаји у шалтерским табацима од 100 комада. Марке великог формата биле су у продаји у шалтерским табацима од 25 комада (2000 д), 50 комада (10000 д, 50000 д, 100000 д) или 25 и 50 комада (20000);

- е. штампање марака вршено је на различитим врстама папира и то на обичном, обичном глатком и кредастом. Неке врсте штампане су само на једној врсти а неке на више врста папира;
- ж. Структура папира је различита па се код извесних вредности могу издвојити папири различитих структура;
- з. За све вредности карактеристично је гумирање са равномерним наносом суве (тропске) гуме. Код вредности од 100 д један део доштампаног тиража има сјајну гуму и то је уопште једина марка на тему "Поштански саобраћај" са различитом врстом гумирања.
- и. Неке вредности "малог" формата претиснуте су новом вредношћу и издате као "ново" издање. Ова ретискивања су у свим случајевима, осим једног, вршена пре деноминације динара. Само је вредност од 800 д (к.бр.2248) издата са претиском нове вредности после деноминације динара и припада другом периоду (к.бр.2309).
- ј. Марке "малог" формата су једнобојне или двобојне док су марке "великог" формата двобојне или вишебојне.

Каталогизација марака Првог периода

1986, 17. март. Р.И. "Поштански саобраћај" - Поштоноша на мопеду; испод слике у левом углу име аутора нацрта Р. Бојанића а у десном аутора реза В. Цветковића; једнобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2:13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ПШМ

2038. 20 (д)
- а. црвенојоргованаста
 - А 13 1/4
 - Ц 12 1/2:13 1/4
 - б. јаркојоргованаста
 - А 13 1/4
 - Ц 12 1/2:13 1/4

Код бр. 2038а, у оба зупчања познате су разлике у нијанси боје (тамноцрвенајоргованаста). Код а. и б. постоје различите структуре папира: косо мрежаста и вертикално пругаста.

EXPORT BANKA AD

76000 BIJELJINA, Svetog Save bb

11000 BEOGRAD, 14 decembra br .59

tel. 076/471-094, 471-095

tel. 011/459-690, 458-753, 4461-998, 458-334

Fax: 076/471-098

Fax: 011/4448-075

1986, 04. јуни. Р.И. "Поштански саобраћај" -

Пренос поштанских пошиљки железницом (бр.2062) и бродом (бр.2063); испод слике у левом углу име аутора нацрта Р. Бојанића (бр.2062) и Д. чудова (бр.2063); а у десном аутора реза В. Цветковића; једнобојни офсет ЗИИ; п.о. или и кредаст (бр.2063); з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2:13 1/4, Д 12 1/2; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

ППЖ

ППБ

2062. 50 (д)
 а. лавичастољубичаста
 А 13 1/4
 Ц 12 1/2:13 1/4
 б. тамнољубичаста, А 13 1/4
 ц. црнкастољубичаста, Ц 12 1/2:13 1/4

2063. 200 (д)
 а. јаркозеленоплава
 А 13 1/4
 Ц 12 1/2:13 1/4
 Д 12 1/2, (1989, 08. септембар)
 б. тиркизплава, А 13 1/4
 ц. средњетиркизлава - кредаста папир, А 13 1/4

Постоје разлике у нијанси боја код обе вредности. Структура папира косо мрежаста, вертикално пругаста и хомогена, при чему се ова последња налази код 2062 аА и увек је светлије нијансе боје (јарколавичастољубичаста) и 2063 аА и аД (поновљено штампање).

1986, 12 јуни. Р.И. "Поштански саобраћај" - Доставно возило ПТТ; Испод слике у левом углу име аутора нацрта Д. чудова а у десном аутора реза В. Цветковића; у средини испод слике назив штампарије (Форум); једнобојни офсет "Форум", Нови Сад; папир кредаст (к), обичан (о) или гладак сјајан (ч); гума мат (тропска) или сјајна са равномерним наносом; з.ч. 13 3/4; ш.т. 100 ком.

ПВД

2068. 100 (д)
 а. средњесмеђељубичаста
 к. кредаст папир, гума мат
 б. јаркосивољубичаста
 о. обичан папир, гума мат
 ц. средњесивољубичаста
 ч. гладак сјајан папир, гума сјајна

Величина марке је нешто мања од других марака "малог" формата (23,5x22,5 mm). Код б. познати су примерци светлије нијансе (средњесивољубичаста).

уПВ

1986, 17. јули. Р.И. "Поштански саобраћај" - Унутрашњи пренос пошљки виљушкарком; испод слике у левом углу име аутора нацрта Д. Вудова; једнобојни офсет ЗИИ; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 12 1/2:13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2073. 40 (д)
а. ружичаста
А 13 1/4
Ц 12 1/2:13 1/4
б. ружичастоцрвена, А 13 1/4

Постоје разлике у нијансама код обе боје. Структура папира косо мрежаста и вертикално пругаста.

ПНД

1986, 26. јули. Р.И. "Поштански саобраћај" - Поштоноша на достави; испод слике у левом углу име аутора нацрта Р. Бојанића; једнобојни офсет ЗИИ; п.о.; з.ч. А 13 1/4, Ц 13 1/4:12 1/2, гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2074. 30 (д)
а. јаркосмеђецрвена
А 13 1/4
Ц 13 1/4:12 1/2
б. средњецрвенкастосмеђа, А 13 1/4

Познате су мање разлике у нијанси боје. Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста. Код а. А познат је и хомогени папир.

ПСК

1987, 25. мај. Р.И. "Поштански саобраћај" - Поштанско сандуче и корисник; испод слике у левом углу име аутора нацрта Р. Бојанића, у средини назив штампарије (ЗИИ) а у десном углу име аутора реза В. Цветковића; једнобојни офсет; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2113. 60 (д), маслинастозелена

Структура папира косо мрежаста, хоризонтално пругаста и хомогена.

ПСК

1987, 22. септембар, Р.И. (помоћно); марка бр.2113 са претиском нове вредности у црној боји у офсет штампи ЗИН; стара вредност претиснута са три хоризонталне дебље црте.

2127. 80 на 60 (д), маслинастозелена

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста. Познат је варијетет тамномаслинастозелене боје који није познат код основне марке.

ШСЛ

1987, 10 децембар. Р.И. "Поштански саобраћај" - шалтерска служба; испод слике у левом углу име аутора нацрта М. Калезић; једнобојни офсет ЗИН; п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2142. 106 (д), ружичастокармин

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално ругасат. Познате су разлике у боји (јаркокармин) које нису изразито уочљиве.

НЧЛ

1987, 16. децембар. Р.И. "Поштански саобраћај" - Новогодишња честитка; ликовна обрада.Чудов; једнобојни офсет ЗИН п.о.; з.ч. 13 1/4; гума мат (тропска) са равномерним наносом; ш.т. 100 ком.

2143. 93 (д)
а. тамнољубичастоплава
б. средњејоргованастоултрамарин

Структура папира косо мрежаста и хоризонтално пругаста. Код ове марке постоји типична грешка у целом тиражу код 70. марке у табаку - коса линија на коверти. Приметне су разлике у боји папира: беличаст и жућкаст папир.

ВОЈНЕ ЦЕНЗУРЕ 1876 - 1945

(наставак из претходног броја)

ВОЈНА ЦЕНЗУРА НА СОЛУНСКОМ ФРОНТУ

Евакуисано поштанско особље кретало се са војском ка Скадру и даље према Јадранској обали. Евакуација се вршила преко Скадра ка Љешу и Сан Ђованију, а од Љеша према Драчу. (1) Пошто је евакуисано особље стигло до обала Јадрана, пребацивало се на острво Крф, где је према наређењу Инспектора војних пошта добило задатак да реактивира и организује војну пошту. (2) Међу евакуисаним особљем налазило се и особље војне цензуре са искуством из минулих ратова.

По доласку 1.2.1916.г. на острво Крф, било је одобрено да се организује поштански биро у једној згради хотела "D'Angleterre et V. Venise", где су била смештена сва Министарства. Између осталог, задатак овог бироа био је: да прима све званичне и приватне пошиљке и да се постара у погледу војне цензуре и да прибави потребне штамбиље. (3)

На основу уредбе о служби у позадини, док са војска налази на Крфу, између осталог наређено је да се сва прispела пошта цензурише. Цензурисање се вршило при Главној пошти Врховне команде. (4) У ту сврху набављен је штамбиљ са бројем 1 "Прегледала војна цензура". (5)

По указаној потреби било је наређено 27.5.1916. године да поново почне да функционише Главна војна цензура у позадини, која је привремено била укинута наређењем од 24.10.1915. године. (6)

Убрзо, штаб Врховне команде је решио да војишни део обухвата Солун са целокупном просторијом на југу Балканског полуострва које је захваћено српским трупама и њиховим установама, а позадински део: Крф, Северну Африку, као и остале савезничке просторије на којима су се налазиле српска војска и њене установе. (7)

По доласку у Солун, Одељење војне поште Врховне команде отпочело је функционисати 5.5.1916. године. (8)

ОРГАНИЗАЦИЈА ВОЈНЕ ЦЕНЗУРЕ

1. Војна цензура у позадини

а) На Крфу

Док се наша војска налазила на острву Крфу, наредбом Врховне команде од 10.2.1916. године, формирана је Главна пошта Врховне команде, као и војна пошта бр. 2 у Говину, која је почела радити 2.3.1916. године. Цензура се вршила при Главној пошти Врховне команде. (9)

Поштански саобраћај се вршио на Крфу због великог броја војних јединица и установа, нарочито министарстава и болница и са иностранством као и цензура поштанског саобраћаја. (10)

На предлог поштанског одељења Врховне команде, шеф обавештајног одсека 8.6.1916. године је решио да се у пошти Врховне команде установи посебна цензура за преглед поште, која преко француске поште из иностранства приспева за војни део, пошто цензура у позадини за то надлежна, по том послу још није функционисала. (11)

б) У Бизерти

На подручију северне Африке, нарочито у Тунису, налазиле су се многобројне војне установе и болнице. Тако се у Бизерти налазила "Команда резервних трупа и подофицирских школа".

Према указаној потреби било је решено 17.9.1917. године да се при овој команди установи војна цензура која је носила следећи назив: "Цензура команде резервних трупа и подофицирских школа".

Усвојено је да штамбили цензуре за позадину (Бизерта) носе сличне натписе као за војни део, с тим да уместо бројева буду слова А, Б, Ц итд. (12)

ц) У Француској

У Француској су се налазиле разне војне мисије, школе, логори и болнице. У њима су боравили наши војни представници, војници, студенти, болесници и реконвалесценти. Они су се налазили на Корзици, у Тулону, Марсељу, Ници, Јосиеру итд. Неке од ових наших установа имале су поштанску и цензорну службу или тзв. Вагместре. ово помоћно поштанско особље обављало је поштанску службу без права цензурисања, али су својом жиговима потврђивали да је пошта прегледана.

Значајна је преписка преко Депоа у Тулону добровољаца регрутованих из редова аустријских заробљеника са нашег фронта и из редова наших заробљеника у Француској. (13)

Од значаја за цензуру формиран је пункт "Controle postale Serbe" у Марсељу, преко кога се пошта даље експедовала у разним правцима. (14)

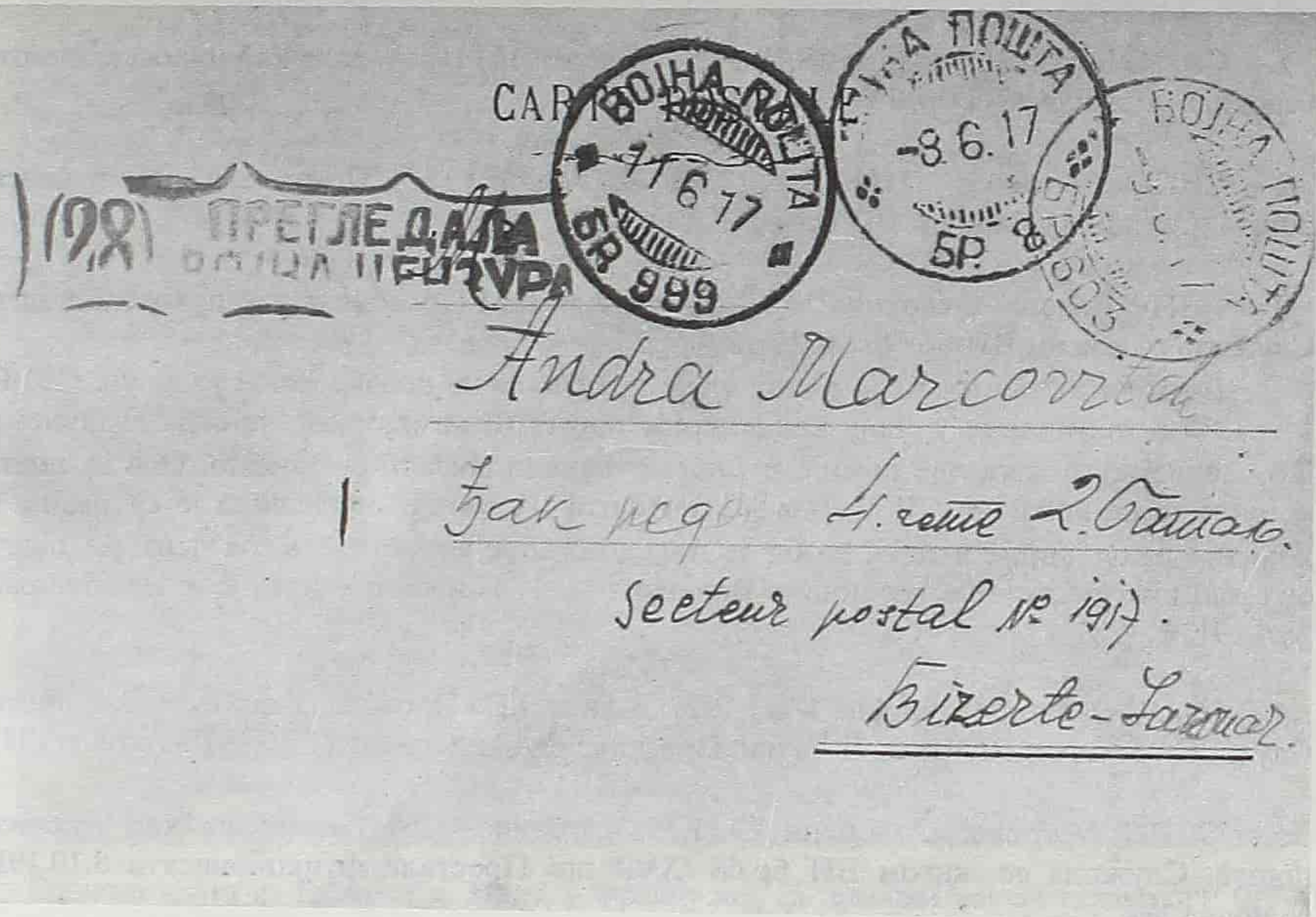
д) У Италији

Према мишљењу војног делегата у Бриндизију, пошта у Таранту је у позадини. Међутим, нису ми познати наши жигови из Италије. (15)

2. Војна цензура на Солунском фронту

Дислокацијом В. команде са Крфа у Солун, одељење в. поште В. команде по доласку у Солун организовало је војну цензуру на војном делу при В. команди, армијама, дивизијама и сталним војно поштанским станицама. Такођер наручени су штамбили од 1 - 100. Бр. 1 је остао на услузи Мин. пошт. станици на Крфу. Потребне за овим војно поштанским станицама настале су због великог броја установа које су се налазиле у овим местима и у њиховој околини.

Формиране су следеће поштанске станице:

Д а Дописна карта експедована 8.6.1917. године за Бизерту, цензурисана жигом бр. 28, војне поште бр. 603, Моравске дивизије.

Д ж Дописна карта експедована са положаја 5.5.1917. године за Француску, цензурисана жигом бр. 16, војне поште бр. 504, Коњичке дивизије.

1.- СВПС Битољ. Отворена 18.12.1916. године. (16) Пословала као пуковска пошта. Служила се жигом ВП бр. 76 /XIX пп/

2.- СВПС Вертекоп. Отворена 19.3.1917. године. (17) Пословала као пуковска пошта. Служила се жигом ВП бр. 80 /XX пп/

3.- СВПС Водена. Отворена 11.3.1917. године. (18) Пословала као пуковска пошта. Служила се жигом ВП бр. 96 /XXIV пп/

До доласка цензора све је пошиљке предавала на цензурисање у Солун. (19) Од 14.4.1917.г. примила је у своју канцеларију пошту III армије, која је овде евакуисана. По споразуму пошта ове армије и Водена функционисали су заједно. Ова се пошта користила са цензуром III армије. (20) Пошта III армије продужила је са радом до коначне ликвидације штаба, да би се поред осталог користила њена цензура, пошто она још није постојала при пошти Воденској. (21) Пошта ове армије је ликвидирана 28.4.1917.г. (22)

4.- СВПС Баница. Отворена 18.11.1917. године. (23) Пословала као пуковска пошта. Служила се жигом ВП бр.64 /XVI пп/. Престала функционисати 8.10.1918. године. (24)

5.- СВПС Острово. Отворена 29.11.1917. године. (25) Пословала као пуковска пошта. Служила се жигом ВП бр.68 /XVII пп/ Престала функционисати 8.10.1918. године. (26)

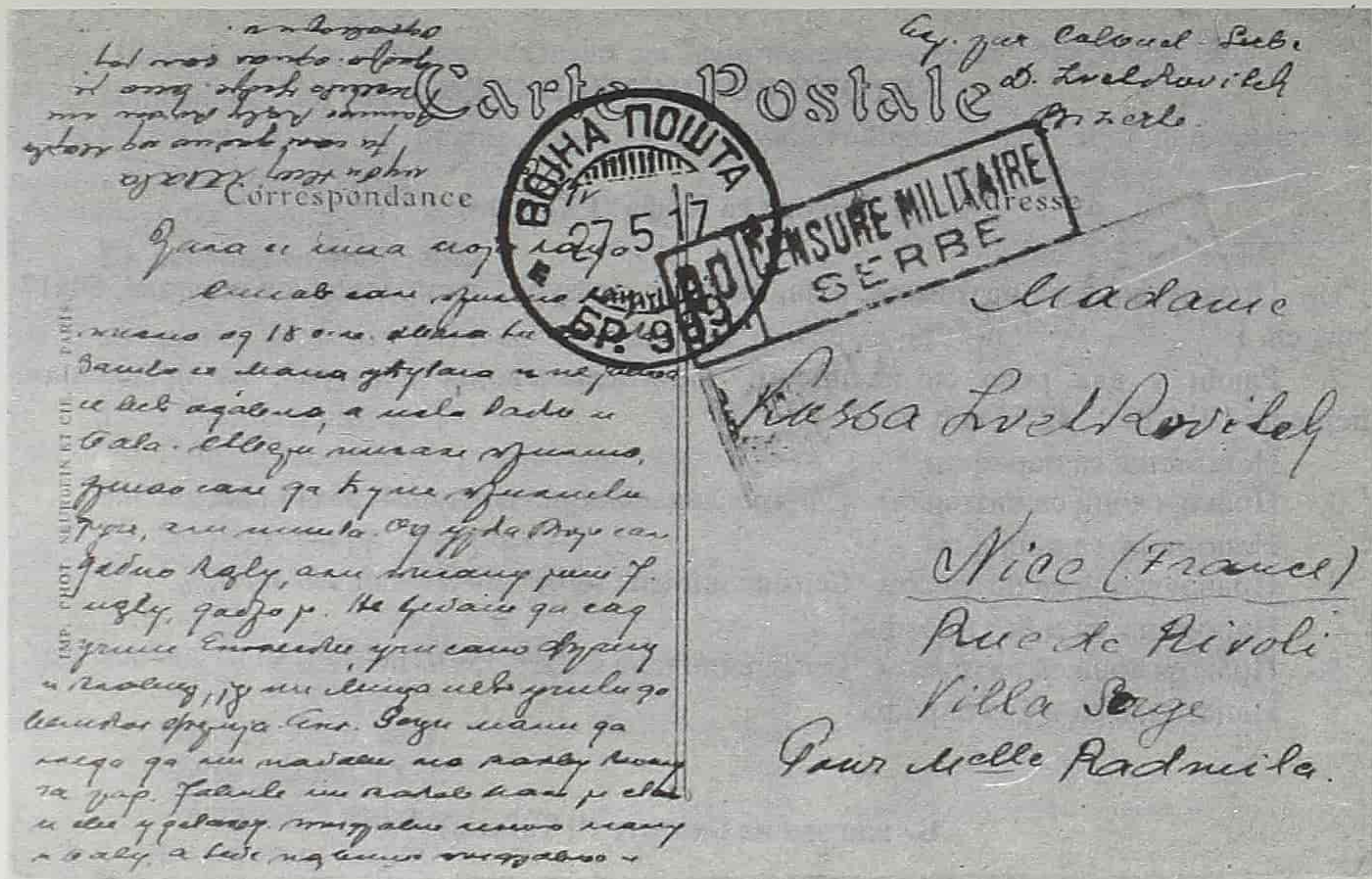
Од значаја за службу је датум 18.5.1918.г. од када цензори в. поште В. команде рукују новим штамбиљима, чији су бројеви испред текста "2 Прегледала војна цензура". Цензори осталих в. пошта руковали су старим шамбиљима чији су бројеви иза текста "Прегледала војна цензура 2", што је у прегледу за прве обележено црвеним а за друге плавим мастилом. (27)

У списку се налазе 32 цензора, од којих се један налази у болници, међутим у употреби су била 35 штамбиља.

Стари штамбиљи евидентирани плаво овако су били разврстани:

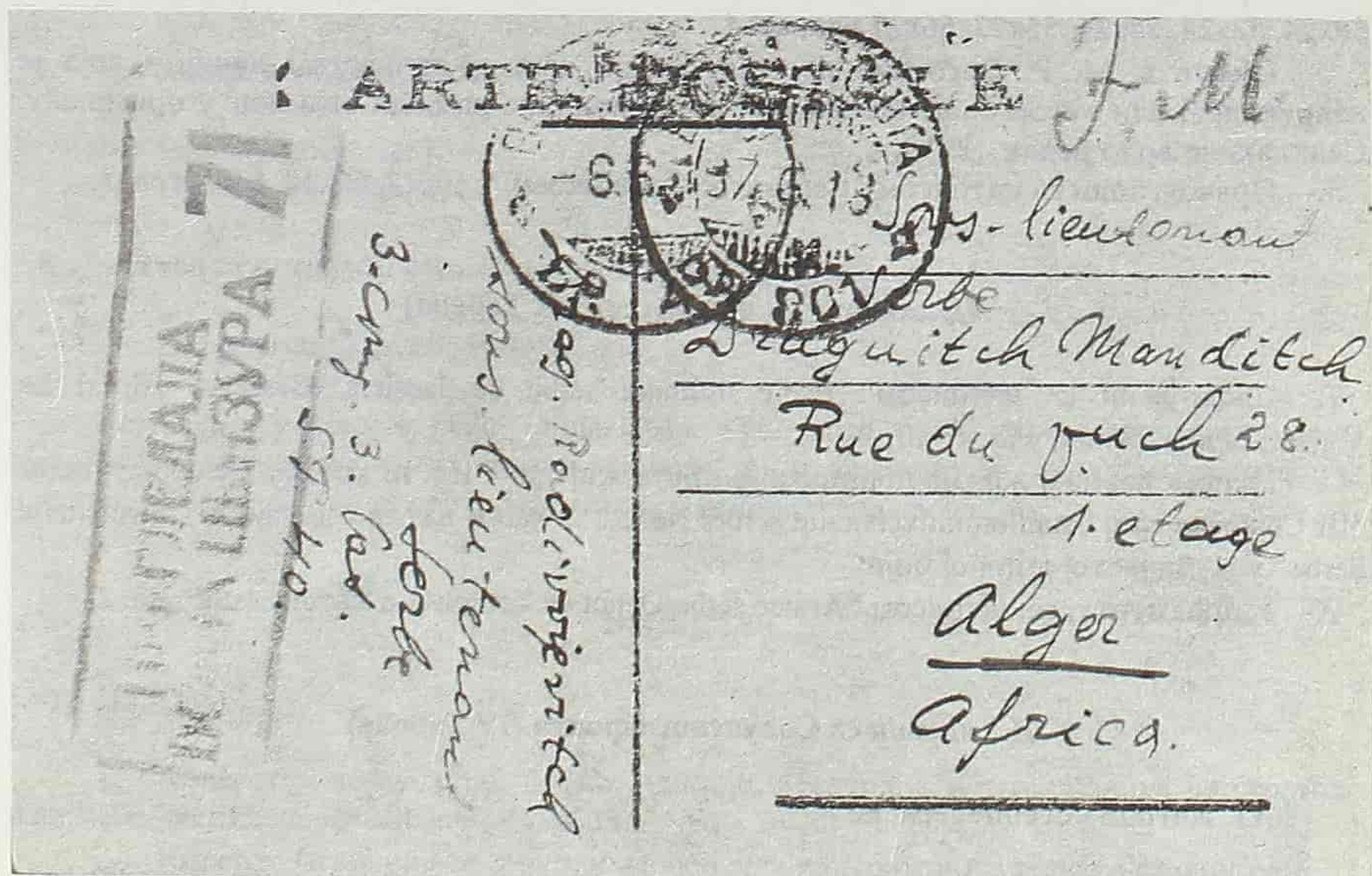
111	11,66,82,95	711	40,48,72
222	13,59	801	44,71,92
333		Битољ	63,97
216	61,73,77	Вертекопу болници,	70
315	30,41,86	Водена	33,56,90
414	58,62,83	Баница	2
504	38,65	Острово	64
603	84,98,100		

Без обзира што се водила евиденција цензора и њихова задужења са бројевима штамбиља, на основу оваквих спискова не можемо пратити текуће промене приликом манипулације штамбиљима. Такође, на основу ових података и евиденције употребљених бројева не располажемо прецизним подацима о накнадној испоруци нових штамбиља, уместо већ деформисаних и неупотребљивих жигова, којих је још увек било доста у употреби. Као пример наведимо да су две карте цензурисане код Вертекопа враћене од стране В. команде, јер због деформитета штамбиља били су пошти непознати. Ради се о штамбиљу цензора бр. 18. (28)

Дописна карта из Бизерте за Ницу, у Француској, са црвеним жигом цензуре PP CENSURE MILITAIRE SERBE, експедована преко Солуна, са жигом војне поште 999 Врховне команде.

Из збирке проф.др Ј. Величковића.

Дописна карта експедована са положаја 4.6.1918. године за Алжир, цензурисана жигом бр. 71, војне поште бр. 801, шумадијске дивизије.

ЖИГОВИ ВОЈНИХ ЦЕНЗОРА

А. жигови са Крфа (I Табела)

- 1.- Правоугаони са натписом "Главна/војна цензура" из предходног периода, 54x17 mm, сл. 1.
- 2.- Равни у два реда са натписом "Прегледала/војна цензура", из предходног периода 1914/15 г., 42/54 mm, сл. 2.
Напомена: са парафом.
- 3.- Правоугаони са натписом "(1) Прегледала/војна цензура", 55x14 mm, сл. 3.
Напомена: са парафом.
- 4.- Правоугаони са натписом "Censure/militaire serbe", 50x16 mm, сл. 4.
Напомена: са и без парафа.
- 5.- Правоугаони са натписом "Censure/militaire serbe", 55x17 mm, сл. 5.
Напомена: са и без парафа.

Б. жигови из Бизерте (II Табела)

- 1.- Правоугаони са натписом "Censure militaire/serbe", 41x11,5 mm, сл. 1.
- 2.- Правоугаони са натписом "MC Pregledala/vojna cenzura", 41x11,5 mm, сл. 2.
- 3.- Правоугаони са натписом "PP Censure militaire/serbe", 41x12 mm, сл. 3.
- 4.- Правоугаони са натписом "Censure/militaire", са прекинутом тачкастом линијом, 50x24, 52x24, 54x26, 55x27, 56x27 mm, сл. 4.
Према г. М. Р. Вуковићу постоји сличан жиг са тачкастом линијом која је непрекидна, али аутор овог чланка није имао прилике да види овај жиг у оригиналу. Сваклако је врло редак. (29)
- 5.- Правоугаони са натписом "Censure/militaire/serbe/E", 60x17, 60x18, 64x18, сл. 5.

Ц. жигови из Француске (III Табела)

- 1.- Двокружни са натписом "Ecole militaire serbe de Jausiers (Basses - Alpes) Le Vaguemestre", 35 mm, сл.
Напомена: овај жиг на пошиљкама прате жигови I, II и III компаније са натписом "III Compagnie/du bataillon universitaire serbe/ No....." као и натпис "Bataillon Universitaire Serbe" у љубичастој и црној боји.
- 2.- У орнаменту, са натписом "Armee serbe/Depot de Toulon/ Le Vaguemestre", сл. 2.

Д. жигови са Солупског фронта (IV Табела)

А) жигови посебне памепе

- 1.- Правоугаони са натписом "Војничка кореспонденција/correspondences militaire", 74x16 mm, сл. 1.

- 2.- Правоугаони са натписом "Ouvert par l'autorite/militaire serbe", 58x16 mm, сл.2 .
Напомена: са и без парафа.
- 3.- Правоугаони са натписом "Ouvert par l'autorite/militaire serbe", због деформитета величина непозната, сл. 3.

Б) жигови са бројевима

- а. жигови са натписом "(5) Прегледала/војна цензура" од 1-30

- 1.- Правоугаони, сл. 1.
- 2.- Правоугаони двоструког оквира, сл. 2.
- 3.- Правоугаони помереног оквира, сл. 3.
- 4.- Деформисаног оквира, сл. 4.
- 5.- Деформисаног оквира, сл. 5.

- б. жигови са натписом "Прегледала/војна цензура (40)" од 31-100

- 1.- Правоугаони, сл. 1.
- 2.- Правоугаони, сл. 2.
- 3.- Оквирни са деформитетом, сл. 3.
- 4.- Оквирни са деформитетом, сл. 4.
- 5.- Оквирни са деформитетом, сл. 5.
- 6.- Оквирни са деформитетом, сл. 6.
- 7.- Деформитет, сл. 7.
- 8.- Деформитет, сл. 8.
- 9.- Деформитет, сл. 9.

- ц. жигови са натписом "Прегледала/војна цензура 71"

- 1.- Правоугаони, сл. 1.
- 2.- Помереног оквира, сл. 2.

- д. жигови са натписом "16 Прегледала/војна цензура" од 1-35

- 1.- Правоугаони двоструког оквира, сл. 1.

Устаљене су следеће боје у нијансама: љубичаста, црна, плава, зелена и црвена. Натписи на жиговима су гравирани на српском и француском језику у ћирилици и латиници; употребљена су гротеск, антиква и декоративна слова.

ВИЊЕТЕ

а) На Крфу

- 1.- Коверте које су ишле преко Италије, затварала је италијанска цензура са ознаком: "Verificato per censura", 92x45 mm.
- 2.- Коверте отворене од француске цензуре на Крфу носе вињете са ознаком:
 - а) "Controle postal militaire", 100x25 mm.
 - б) "Controle postal militaire", 61x18 mm на траци 113x28 mm.

б) У Бизерти

1.- Коверта затворена вињетом са отиском "Controle postal militaire", 61x18 mm на траци 113x28 mm.

ц) На Солунском фронту

У више наврата примљене су вињете у листовима за следеће јединице:

ВП 222 примила је 31.12.1916. године.

ВП 414 примила је 3.4.1917. године.

ВП 504 примила је 14.4.1917. године.

Ове су вињете sukcesивно дељене војним јединицама које су вршиле цензуру поштанских пошиљака. (30)

Величина формата вињете 100x25 mm са натписом у правоугаонику "Српска војна поштанска контрола / Controle Postal Militaire Serbe".

Вињете су ретке, јер су војници углавном употребљавали отворене дописне карте, ређе коверте, које су захтевале посебан поступак, отварања ради прегледа садржине писма, а затим поновно затварање.

ТАБЕЛАРНИ ПОПИС ЖИГОВА

У вези пописа жигова по табелама пружамо неопходна објашњења:

У табелама Т I А Крф и Т II Б Бизерта, у прегледу наводимо четири боје су нам познате.

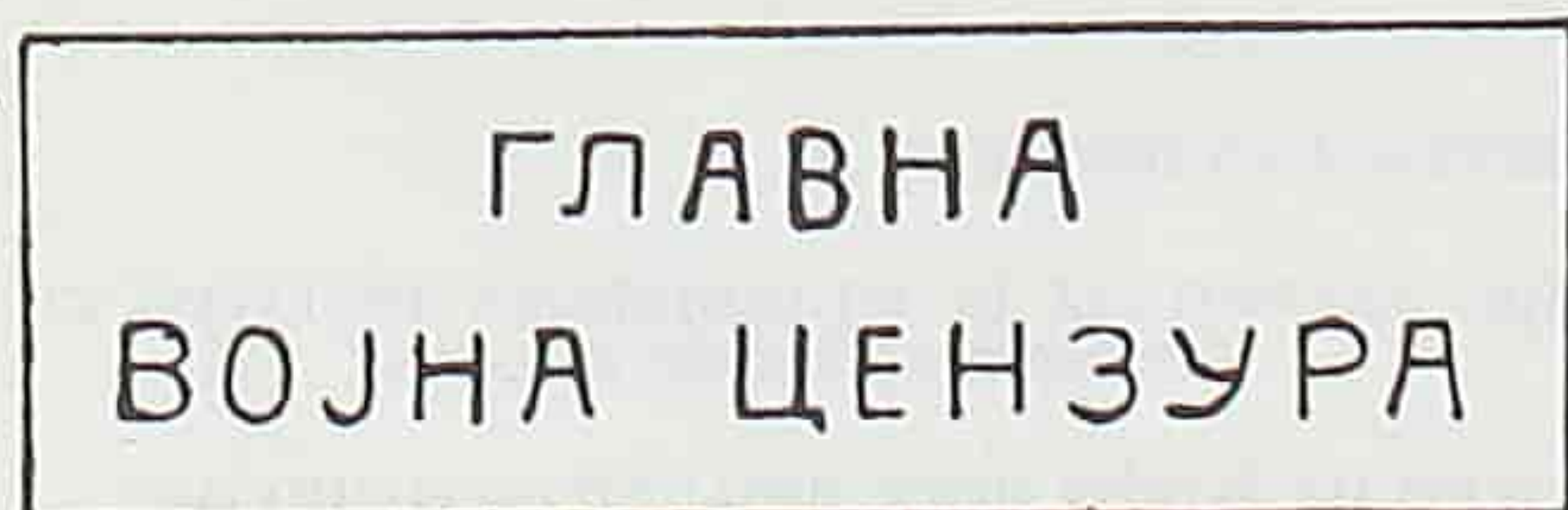
У табели Т III Ц Француска, од боја нам је позната само љубичаста.

У табели Т IV ДА Солунски фронт, од боја су установљене: љубичаста, црна и црвена.

У табелама Т IV Б а, б, ц, д, Солунски фронт, у рубрици "величина у mm", код жигова са деформитетом, нисмо могли евидентирати величину. У рубрици "боје" евидентирано је пет познатих боја.

У свим табелама време употребе дато је према жиговима са поштанских пошиљака, што је релативна вредност, па је увек могуће ове крајње вредности померити на основу накнадних истраживања. То је дато за најчешћу боју (љубичасту), док за остале боје дати су појединачни налази приказани само са по неким датумом који је нама познат.

Т I А КРФ

Сл. 1

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 2

(1) ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 3

CENSURE
MILITAIRE SERBE

Сл. 4

CENSURE
MILITAIRE SERBE

Сл. 5

Т П Б БИЗЕРТА

CENSURE MILITAIRE
SERBE

Сл. 1

MC ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 2

P.P. CENSURE MILITAIRE
SERBE

Сл. 3

CENSURE
MILITAIRE

Сл. 4

ZENSURE MILITAIRE
SERBE

E

Сл. 5

Сл. 1

Сл. 2

Сл. 3

ВОЈНИЧКА КОРЕСПОНДЕНЦИЈА
CORRESPONDANCES MILITAIRES

Сл. 1

OUVERT PAR L'AUTORITE
MILITAIRE SERBE

Сл. 2

OUVERT PAR L'AUTORITE
MILITAIRE SERBE

Сл. 3

(2) ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 1

(6) ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 2

(23) ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 3

(19) ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА

Сл. 4

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (73)

Сл. 1

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (56)

Сл. 2

ПРЕГЛЕДА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (95)

Сл. 3

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (39)

Сл. 4

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (50)

Сл. 5

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (83)

Сл. 6

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (41)

Сл. 7

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (94)

Сл. 8

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (53)

Сл. 9

Т IV ДБц жиг 71

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА 71

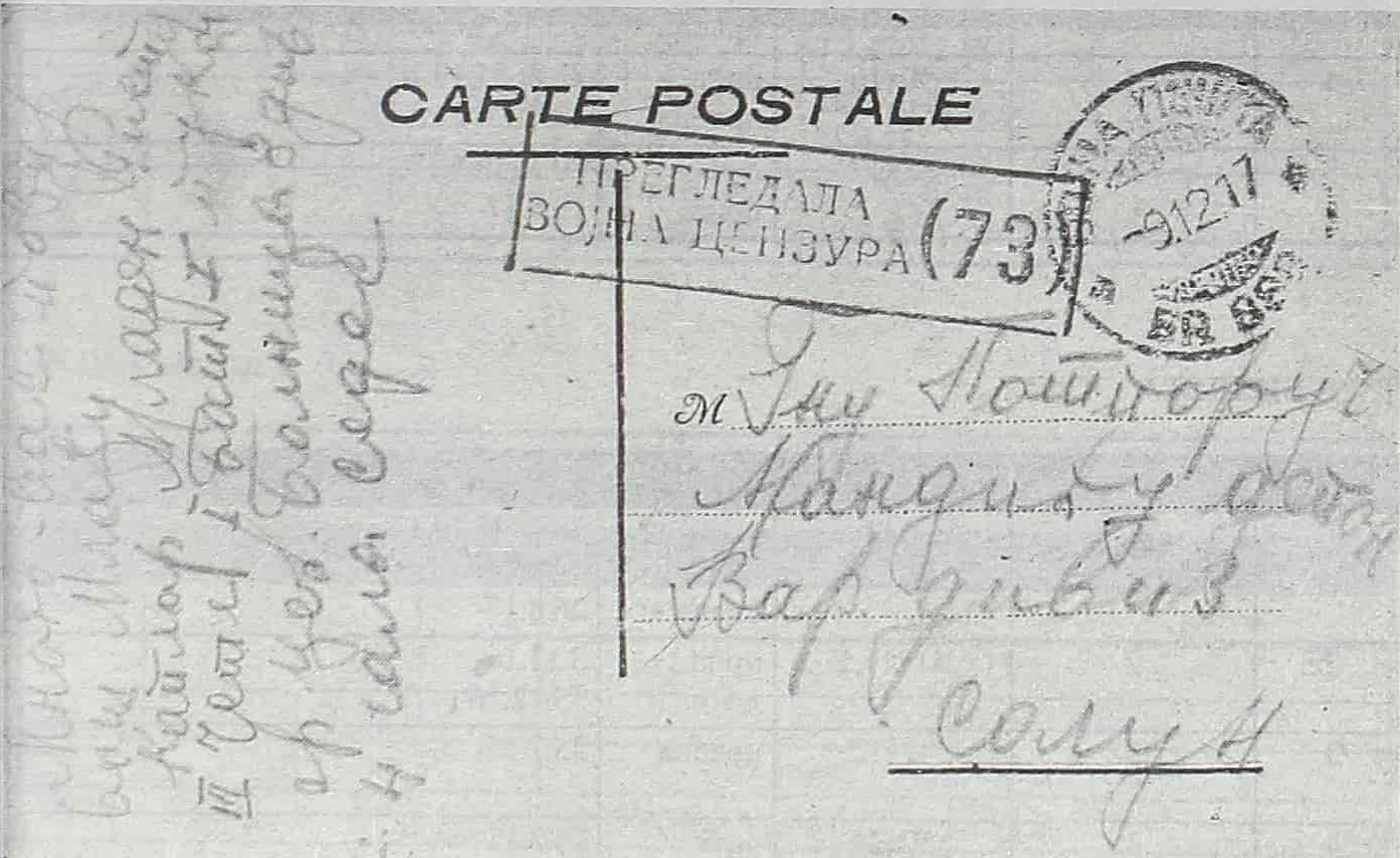
Сл. 1

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА 71

Сл. 2

**16 ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА**

Сл. 1

Дописна карта експедована из болнице у Седесу, за Солун, цензурисана жигом бр. 73, војне поште Врховне команде бр. 999.

**STUDIO
FILATELIJE**

**ПРВА СРПСКА АУКЦИОНА КУЋА ЗА ФИЛАТЕЛИЈУ
"Студио Филателије"**

- аукција путем писмених понуда -

Аукциона кућа припрема своју прву аукцију за месец октобар 1995.г. Пријем филателистичког материјала је од 1. марта. 1995. г. до 1. октобра. 1995. г., сваким даном, осим суботе и недеље, од 10-14 часова.

Све информације потражите на адресу: "Студио филателије" - аукција, 11000 Београд, улица Маршала Бирјузова 2-4, спрат IV, телефон 635-630, 635-066 локал 243, факс 635-630.

Т I А КРФ

Редни број	Број слике	Величина у mm	Боја	Употреба
1	2	3	4	5
1	1	54x17	црна	4.6.-29.6.17
2	2	42/54	љуб	11.3.-19.4.16
3	3	55x14	љуб црна плава црвена	3.5.16-14.12.17 9.6.16-8.12.17 23.6.16- 3.5.16; 17.8.17; 1.9.17; 19.10.17;
4	4	50x16	црна црвена	22.2.-25.10.18 12.7.17; 21.8.17;
5	5	55x17	љуб црна	20.1.-19.5.17; 19.5.17-

Т II Б БИЗЕРТА

1	2	3	4	5
1	1	41x11,5	љуб црна плава	18.4.-26.10.17 3.8.17- 26.8.17-
2	2	41x11,5	црна љуб	3.11.16- 15.12.16-
3	3	41x12	црвена	25.7.17-
4	4	50x24 50x24 52x24 54x26 55x27 56x27	љуб црвена љуб љуб љуб љуб	26.3.17- 27.2.17- 6.5.17- 27.7.17-22.8.18 22.8.18- 27.7.17-
5	5/слово А	60x18	љуб плава	2.5.-17.6.18 1.1.18-
	5/слово Б	64x18	љуб	25.5.-21.10.18
	5/слово Ц	60x18	љуб	2.2.-30.8.18
	5/слово Д	60x18	љуб црвена	16.2.-21.5.18 5.2.18-
	5/слово Е	60x17 60x18	љуб љуб	12.7.18- 4.2.-19.9.18 19.5.17-

Г Т III Ц ФРАНЦУСКА

1	2	3	4	5
1	1	35	љуб	16.5.16-20.4.18
2	2	/	љуб	11.5.18-

Г Т IV ДА СОЛУНСКИ ФРОНТ

1	2	3	4	5
1	1	74x16	љуб	7.2.17;8.2.17
2	2	58x16	љуб црвена	14.7.16-18.2.17 25.6.16-
3	3	?	љуб црна	4.6.-20.10.16 19.8.16-

Г Т IV ДБа жигови 1-30

ВП	Број жига	Број слике	Величина у mm	Боја	Употреба
1	2	3	4	5	6
999	2	1	55x14	љуб	25.5.16-2.3.17
64	2	3	56x14	љуб	27.9.17-
64	2	4	?	љуб	1.4.-23.8.18
				црна	7.8.18; 23.8.18;
999	3	1	55x14	љуб	23.6.16-23.7.18
999	3	3	55x15	љуб	9.10.16-26.1.18
999	4	1	55x14	љуб	27.12.16-6.8.18
999	4	3	55x15	љуб	7.11.16-
				црна	18.8.16-
999	4	3	57x15	љуб	30.1.-23.6.17
999	5	1	55x15	љуб	4.11.-21.12.17
				плава	16.5.17-
999	5	3	55x14	љуб	21.5.16-
999	5	3	54x14	љуб	12.2.17-29.8.18
999	6	1	56x14	љуб	24.6.-18.12.16
999	6	2	59x15	љуб	18.6.-22.6.17
999	7	1	55x15	љуб	15.5.-9.8.18
999	8	1	55x15	љуб	24.6.16-12.1.18
999	9	1	55x15	љуб	8.7.16-

1	2	3	4	5	6
111	10	4	?	црна	23.5.17-
111	11	4	?	љуб	17.6.17-16.7.18
				црна	11.11.16; 28.4.17-10.4.18
				плава	15.8.17
222	12	1	55x15	љуб	9.10.16-5.6.17
222	13	3	55x14	љуб	10.3.17-18.10.18
				љуб	10.6.17-
222	13	3	60x15	љуб	20.2.-5.9.18
711	14	4	?	плава	5.7.17-
				црна	28.9.17
333	15	1	55x14	љуб	31.7.16-15.1.17
711	15	1	55x14	плава	3.7.17-
711	15	4	?	љуб	11.6.18-
504	16	4	?	црна	6.5.17-3.2.18
504	17	4	?	љуб	13.12.16-
				црна	23.11.16-
504	17	3	55x14	љуб	4.1.-29.3.17
504	17	3	57x14	љуб	21.1.-24.3.17
216	18	3	57x16	црна	19.11.16-1.3.17
				плава	2.1.17-
216	18	5	?	црна	9.7.17-
216	19	4	?	љуб	14.2.17-
216	19	4	?	црна	6.2.16-8.3.17
414	20	4	?	љуб	28.11.16-17.4.18
				црна	12.12.16-
414	21	1	55x14	љуб	26.5.16-10.4.17
414	21	3	57x14	црна	5.11.16-21.1.17
315	22	1	55x14	љуб	8.8.16-13.3.17
315	22	3	57x15	љуб	16.7.17-12.4.18
				црна	21.12.16
315	23	1	55x14	црна	19.5.-31.12.16
				љуб	17.5.16-
315	23	5	?	љуб	12.2-17.7.17
				црна	10.12.16-
711	24	1	54x14	црна	4.4.17-
				љуб	12.4.18-
711	25	1	55x15	љуб	17.8.16-23.4.17
				плава	5.10.16-

1	2	3	4	5	6
801	26	1	55x14	љуб	30.6.16-7.7.17
				црна	31.7.16-
				црвена	25.4.17-
801	26	3	54x15	црна	28.8.16-
801	27	1	55x14	црвена	5.7.16-
801	27	1	58x15	црна	11.9.16-
801	27	1	55x15	плава	13.12.16-
801	27	4	?	црна	21.12.16-8.2.17
603	28	3	54x14	љуб	11.8.16-3.6.18
603	28	3	54x14	црна	24.12.16-17.5.17
603	28	5	?	љуб	5.3.-21.6.17
603	29	1	55x14	љуб	30.10.16-3.11.17
603	29	5	?	црна	12.3.-19.6.17
				плава	2.3.17-
315	30	1	55x14	љуб	10.8.17-16.7.18
				црна	15.10.17-
999	30	1	54x15	љуб	21.4.18-

Т IV ДБб жигови 31-100

1	2	3	4	5	6
76	31	3	?	љуб	23.11.16-22.5.17
				црна	22.3.17-
76	32	1	55x15	љуб	17.4.-6.11.18
999	33	2	54x15	љуб	6.1.-3.12.17
				црна	31.3.17; 5.5.17;
				плава	15.1.17; 27.2.17;
96	33	3	?	љуб	7.6.-6.11.18
222	34	1	55x15	љуб	16.6.17-3.9.18
				црна	15.7.17; 16.1.18;
414	35	4	?	љуб	6.7.-13.11.17
				зелена	6.7.17-
999	36	1	55x15	љуб	15.4.17-19.3.18
999	37	1	53x14	љуб	27.5.-17.9.17
999	37	1	54x15	љуб	14.9.17-2.3.18
				црна	18.3.17-
				плава	7.3.17-
999	37	3	?	црна	25.5.17-

1	2	3	4	5	6
999	38	2	54x15	љуб	25.3.17-18.3.18
504	38	2	54x15	љуб	28.3.-5.10.18
				плава	13.7.18-
999	39	4	?	црна	14.2.17-9.3.18
				плава	28.3.17-
504	39	4	?	црна	12.3.-5.7.18
999	40	1	54x15	љуб	2.3.17-
				плава	23.3.17-
711	40	1	54x15	љуб	15.3.-9.8.18
				црна	13.3.18-
999	41	1	55x15	љуб	25.4.-4.10.17
				плава	11.4.17-
315	41	3	?	љуб	21.2.-17.9.18
999	42	1	54x15	љуб	21.7.-8.5.18
216	42	3	?	љуб	3.5.-13.9.18
				црна	30.6.18; 21.7.18;
999	43	1	54x15	љуб	26.3.17-5.3.18
				плава	5.7.17-
216	43	3	?	љуб	17.5.-25.8.18
				црна	21.7.18; 25.8.18
999	44	1	54x15	љуб	23.1.17-15.1.18
				црна	6.10.17-
801	44	3	?	љуб	17.2.-7.10.18
				плава	29.4.18-
				црна	26.5.18-
999	45	1	54x16	љуб	1.2.17-14.2.18
999	45	3	?	љуб	11.2.18-
				црна	5.4.18-
999	46	1	54x15	љуб	28.3.17-5.2.18
				плава	10.3.17-
999	46	4	?	љуб	11.3.-25.4.18
				црна	25.6.18-
999	47	3	?	љуб	13.2.-26.10.17
				црна	17.5.17; 5.6.17; 26.10.17;
999	47	6	?	црна	5.6.17-
80	47	7	?	црна	27.3.-12.7.18
999	48	1	54x15	љуб	10.2.-25.4.17
				плава	12.3.17; 25.3.17;
711	48	1	54x15	љуб	5.6.-9.10.18

1	2	3	4	5	6
999	59	1	55x15	љуб	11.4.-25.11.17
				плава	15.4.17-
999	49	3	?	љуб	28.9.-5.12.17
				црна	16.7.17-
711	49	3	?	љуб	5.7.-10.9.18
999	50	4	?	љуб	17.6.17-18.2.18
				црна	21. и 26.6.17; 22.10.17; 17.2.18
801	50	5	?	љуб	2.1.-7.8.18
				црна	2.1.18; 3.1.18;
?	51				
315	52	3	?	црна	20.4.-2.5.17
315	53	3	?	љуб	23.4.-15.12.17
				црна	9.12.17-
315	53	9	?	љуб	6.8.17-
216	54	3	?	црна	10.5.-9.7.17
315	55	1	54x15	љуб	22.10.17-
96	56	2	55x15	љуб	14.1.-4.8.18
216	57	3	?	љуб	16.7.-21.11.17
999	58	1	55x15	љуб	7.7.-14.12.17
414	58	3	?	љуб	8.6.-15.10.18
222	59	1	54x17	љуб	1.7.-3.9.17
222	59	3	?	љуб	11.7.18-
111	60	1	55x15	љуб	5.6.17-
999	61	2	54x15	љуб	16.7.-17.12.17
216	61	2	54x15	љуб	20.1.-6.8.18
				црна	9.5.18-
999	62	1	54x15	љуб	7.5.-18.9.17
				плава	27.11.17-
414	62	3	?	љуб	5.6.-3.8.18
76	63	1	55x15	љуб	22.12.17; 1.4.18
999	64	1	55x15	љуб	27.5.-3.11.17
68	64	4	?	љуб	28.3.-17.8.18
				црна	1.4.18-
999	65	1	54x15	љуб	22.6.17-19.1.18
504	65	1	54x15	љуб	24.4.-9.10.18
				црна	24.4.18-
111	66	1	55x15	љуб	20.8.-3.11.17; 10.5.-16.8.18
				црна	11.5.18-

1	2	3	4	5	6
414	67	1	54x15	љуб	29.5.-5.11.17
				плава	15.7.17-
				зелена	30.7.17; 24.12.17;
414	67	3	?	љуб	12.1.-3.8.18
				црна	27.2.18-
				зелена	11.1.18; 21.1.18;
216	68	3	?	љуб	26.5.-9.11.17
				црна	26.8.17; 13.5.18;
216	69	1	54x15	љуб	3.5.-19.12.17
				црна	23.9.17; 20.12.17;
				плава	27.7.17; 17.12.17;
216	69	3	?	плава	7.2.18-
999	70	1	54x15	љуб	29.6.-11.12.17
				плава	1.12.17-
80	70	3	?	љуб	17.5.-18.10.18
				црна	16.7.18; 17.10.18;
801	71	ТИВДБц1	55x15	љуб	5.7.-14.12.17
801	71	ТИВДБц2	?	љуб	15.1.-9.8.18
				црна	7.6.18-
999	72	1	55x15	љуб	6.7.-11.10.17
711	72	1	55x15	љуб	3.3.-8.8.18
				црна	20.4.18; 27.5.18;
				зелена	7.3.18-
999	73	1	55x15	љуб	23.8.17-24.1.18
216	73	3	?	љуб	25.4.-19.8.18
				црна	12.5.18-
999	74	1	54x15	љуб	19.6.-28.10.17
999	74	3	?	љуб	27.1.-20.4.18
				црна	23.4.18-
999	75	1	54x15	љуб	21.7.-23.2.17
999	76	2	55x15	љуб	23.9.17-
801	76	3	?	љуб	10.9.18-
999	77	2	55x15	љуб	23.7.17-18.1.18
216	77	3	?	љуб	17.2.-5.6.18
414	78	1	55x15	љуб	16.8.17-
999	79	3	?	љуб	29.9.-7.12.17
801	79	3	?	црна	16.6.18-
?	80				

1	2	3	4	5	6
603	81	1	54x15	љуб	3.8.-21.10.17
				црна	20.9.17-
111	82	1	54x15	љуб	3.11.17-
				црна	17.12.17; 21.1.18;
999	83	1	55x15	љуб	9.9.17-
414	83	3	?	љуб	17.8.18-
414	83	6	?	љуб	5.9.18-
603	84	3	?	љуб	20.1.-18.6.18
				црна	3.4.18-
999	85	3	55x15	црна	27.9.17-
315	86	1	54x15	љуб	29.10.17-11.8.18
315	86	3	?	љуб	10.5.-14.6.18
				црна	14.6.18
216	87	1	55x15	љуб	18.4.-6.11.17
				плава	19.4.17-
801	88	1	54x15	црна	23.8.-29.8.17
801	88	6	?	љуб	25.9.-3.10.17
801	89	3	?	љуб	7.10.17-
999	90	1	55x15	љуб	4.11.-10.11.17
999	90	3	?	љуб	22.12.17-
96	90	3	?	љуб	10.8.18-
999	91	1	55x14	љуб	26.9.17-8.2.18
999	92	1	54x15	љуб	5.9.-12.12.17
801	92	3	?	црна	23.5.-20.7.18
?	93				
999	94	1	55x15	љуб	7.8.17-3.2.18
999	94	8	?	љуб	9.1.18-
111	95	1	55x15	љуб	26.2.-15.12.17
				црна	18.2.17; 30.12.17;
111	95	3	?	љуб	7.12.17-13.6.18
				црна	7.6.-13.8.18
999	96	1	54x15	љуб	5.12.17-11.8.18
76	97	4	?	црна	26.3.18-
				љуб	11.10.18-
603	98	4	?	љуб	29.4.18-
				црна	5.7.18-
222	99	1	54x15	љуб	31.8.18-
603	100	1	55x15	љуб	6.5.-4.9.18

Т IV ДБц жиг 71

1	2	3	4	5	6
801	71	1	55x15	љуб	5.7.-14.12.17
801	71	2	?	љуб	15.1.-9.8.18
				црна	7.6.18-

Т IV ДБд жигови 1-35

1	2	3	4	5	6
999	1	1	55x14	љуб	18.5.-2.8.18
999	2	1	55x13	љуб	18.5.-18.10.18
999	3	1	55x14	љуб	18.5.-14.7.18
999	4	1	55x14	љуб	18.5.-4.9.18
999	5	1	55x14	љуб	27.3.-4.11.18
999	6	1	55x14	љуб	18.5.-19.8.18
999	7	1	55x13	љуб	29.3.-4.10.18
999	8	1	55x14	љуб	18.5.-6.7.18
999	9	1	55x14	љуб	18.5.-17.9.18
999	10	1	55x13	љуб	25.7.-30.9.18
999	11	1	55x13	љуб	18.4.-3.10.18
999	12	1	55x13	љуб	14.5.-23.9.18
999	13	1	55x12,5	љуб	18.5.-7.9.18
999	14	1	55x12,5	љуб	9.5.-16.9.18
999	15	1	55x12,5	љуб	18.5.-27.8.18
999	16	1	55x13	љуб	7.3-29.8.18
999	17	1	55x14	љуб	16.5.-4.9.18
999	18	1	55x14	љуб	18.5.18-
999	19	1	55x13	љуб	18.5.-21.8.18
999	20	1	55x14	љуб	18.5.-7.7.18
999	21	1	55x13	љуб	11.2.-4.11.18
999	22	1	55x13	љуб	18.5.-8.7.18
999	23	1	55x13	љуб	17.5.-20.8.18
999	24	1	55x14	љуб	14.5.-3.9.18
999	25	1	55x13	љуб	21.11.17-21.8.18
999	26	1	55x14	љуб	18.5.-10.9.18
999	27	1	55x13	љуб	18.2.-7.8.18
999	28	1	55x13	љуб	20.5.-3.8.18
99	29	1	55x 14	љуб	20.5.-17.9.18

1	2	3	4	5	6
999	30	1	55x14	љуб	20.5.-27.8.18
999	31	1	55x13	љуб	20.5.-13.10.18
999				црна	26.7.18-
999	32	1	55x14	љуб	16.5.18-
999	33	1	55x14	љуб	18.5.-12.10.18
999	34	1	55x13	љуб	18.5.-7.9.18
999	35	1	55x14	љуб	28.5.-14.8.18

Архивска грађа и литература:

1. Архив Војно историјског института ЈНА у Београду (даље АVII), фонд (ф) архива бивше српске војске, Пописник (П) 3а (ПТ одељење), к.45, ф.1, д.16.
2. АVII, П.3а, к.44, ф.2, д.3.
3. Исто, к.45, ф.2, д.3.
4. Исто, к.44, ф.2, д.5.
5. Исто, к.46, ф.1, д.15.
6. Пописник 3 (Врховна команда), к.162, ф.5, д.14/4; к.264, ф.5, д.7/42.
7. АVII, П.3а, к.51, ф.3, д.24.
8. Исто, к.51, ф.2, д.5.
9. АVII, П.3, к.76, ф.4, д.20; П 3а, к.45, ф.1, д.4.
10. АVII, П.3а, к.44, ф.2, д.5.
11. Исто, к.46, ф.1, д.25.
12. АVII, П.3, к.196, ф.8, д.15/8; П 3а, к.49, ф.3, д.11.
13. АVII, П.3а, к.49, ф.4, д.5/1
14. Исто, к.52, ф.4, д.53/1.
15. Исто, к.49, ф.1, д.15.
16. Исто, к.48, ф.3, д.46.
17. Исто, к.48, ф.3, д.38.
18. Исто, к.46, ф.4, д.16.
19. Исто.
20. Исто, к.49, ф.3, д.6.
21. Исто, к.49, ф.3, д.5.
22. Исто, к.49, ф.3, д.7.
23. АVII, П.3, к.231, ф.4, д.24/4.
24. АVII, П.3а, к.46, ф.8, д.45.
25. Исто, к.46, ф.4, д.29.
26. Исто.
27. АVII, П.3, к.106, ф.8, д.13/6.
28. АVII, П.3а, к.46, ф.9, д.52, докуменат носи датум 11.4.1918. година.
29. М.Р.Вуковић "Српска војна пошта у Бизерти 1916-18", "Филателиста", бр. 160/1975, стр.4.
30. АVII, П.3а, к.48, ф.3, д.18.
31. Поштански документи ради истраживања љубазно су пружени од стране пок. др Новаковића, од проф. др Ј. Величковића и Милана Вукадиновића; такође коришћени су поштански документи аутора.

ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΗ ΤΑΧΥΔΡΟΜΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ
ΕΠΙΣΤΟΛΙΚΟΝ ΔΕΛΤΑΡΙΟΝ

Όνομα
Αποστολέως
Διεύθυνσις
Τόπος

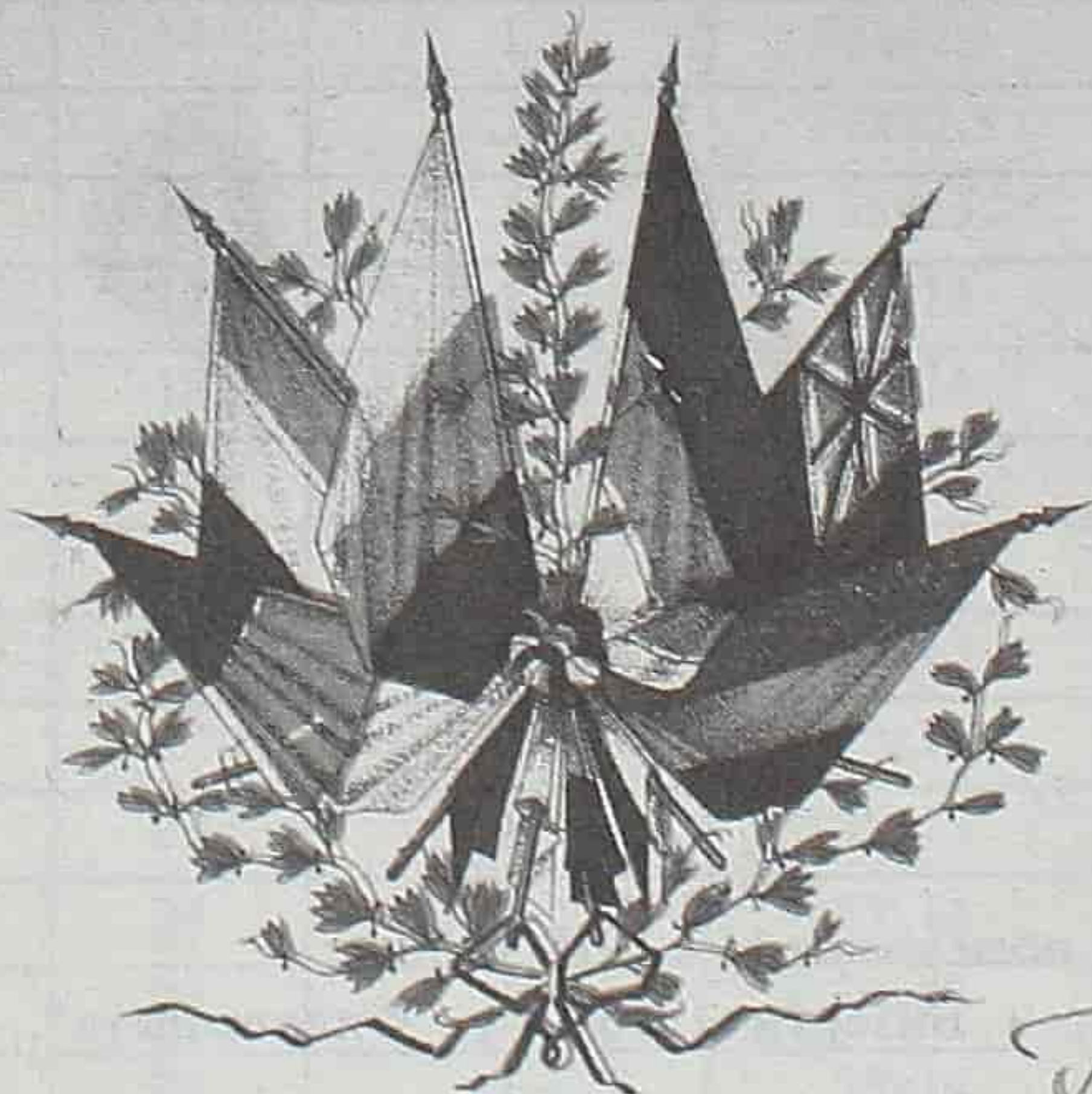
Διὰ τοῦ παρόντος πληροφοροῦσιν οἱ οἰκείοι τοὺς Στρατιωτικοὺς περὶ τῆς ὑγείας των, καὶ ζητοῦσι παρ' αὐτῶν σχετικὰς πληροφορίας δι' οἰκογενειακὰς ὑποθέσεις των, εἰς γλῶσσαν σαφῆ Ἑλληνικὴν, ἄνευ λέξεων διαφορουμένων ἢ συνθηματικῶν.

Σύσταμα *Monsieur*
Δόχος *Vassia U. Yovanovitch*
ἢ Ἰατῆ *Hotel de Paris*
Βαθμὸς *Boulevard Hugo. 55 Nice*
Όνομα *Marseille*
France
Hotel Montana
Paris

Француска дописна карта послата са бојишта у Лозану, са жигом Војне поште број 64 у љубичастој боји (збирка Милана Вукосављевића).

ДОПИСНА КАРТА
СРПСКИХ РАТНИКА

КРАЉЕВИНА

Monsieur
Lcheda A. Kostitch
avocat et député serbe
Nice
France

Издање Инспекције Пошта српских армија

Грчка дописна карта од 5 лепта са жигом Војне поште 999 и цензурним жигом број 4 (збирка Милана Вукосављевића).

Примљено 20 Маја 1917
у Солуну.

ВОЈНА ПОШТА
18517
БР. 999
16. V. 17

Dimittiraju
vištem-inženjeru broj pošte 333

Иницијално одобрење

ПРЕГЛЕДАЛА
ВОЈНА ЦЕНЗУРА (43)

Примљено; 20 Маја 1917 год.
у Солуну.
Врзе. *Порт*
Гришен-Ланд.

Аустријска карта послата из Крагујевца за Крф са жиговима Војних пошта 999 и 333 (збирка Милана Вукосављевића).

CORRESPONDANCE
DES ARMÉES DE LA REPUBLIQUE

CARTE EN FRANCHISE

REPUBLIQUE FRANÇAISE
10c
POSTES

Adresse :

No 309
Mre *Petrovitch*

poste restante
Lausanne - Suisse
Sylvana les Croisettes

LAUSANNE
20. V. 18 VII
OSTE R.
LAUSANNE

ВОЈНА ПОШТА
7-
БР. 999

ВОЈНА ПОШТА
309

КАРТЕ
17-1-1918

EXPÉDITEUR
Nom et prénoms : *Rad M Jeremitch*
Grade : *ambilan 315*
Régiment ou service : *Serbe armée*
Compagnie, Escadron, Bataillon, Section, etc. :
Secours postal n°

Indiqués ci-dessous sont à reproduire à l'adresse de la réponse.

Дописна карта српских ратника са туниском марком и жигом Бизерте упућена за Ницу (збирка Милана Вукосављевића).

ГРАЂЕВИНСКО ПРЕДУЗЕЋЕ

СТАНДАРДА ДД

Београд, Баја Секулића 43, Централa: 416-922, 413-554, 415-895, Факс: 411-895

**ПРЕДУЗЕЋЕ ПРОЈЕКТУЈЕ И ИЗВОДИ СВЕ
ГРАЂЕВИНСКЕ РАДОВЕ И ТО:**

- **НИСКОГРАДЊА**
 - ПУТЕВЕ И ЖЕЛЕЗНИЦЕ
- **ВИСОКОГРАДЊА**
 - СТАМБЕНЕ ЗГРАДЕ, СИЛОСЕ, СПОРТСКЕ ХАЛЕ,
СКЛАДИШТА
 - ОБЈЕКТЕ НАРОЧИТЕ НАМЕНЕ, СТАНИЧНЕ
ЗГРАДЕ И ДР.
- **ИЗВОДИ РАДОВЕ ПО НАРУЏБИНИ**
 - ОБЈЕКТЕ КАНАЛИЗАЦИЈЕ, ДРЕНАЖЕ И ОБЈЕКТЕ
ХОРТИКУЛТУРЕ ИЗ ОБЛАСТИ ЗАШТИТЕ ЧОВЕКОВЕ
ОКОЛИНЕ,

ПО ПРИНЦИПУ КЉУЧ У РУКЕ.

ПОШТАНСКА ШТЕДИОНИЦА

11000 Београд, 27. марта 71

Телефон: 011/639-122

Телекс: 12966 ПМ СТЕД

Телеграм: ПОШТЕДИОНИЦА

Телефакс: 011/623-586

"KRSTIĆ"

Prva samostalna specijalistička filatelistička radnja

Ljube Stojanovića 12

11000 Beograd

Tel./Fax 011/76-26-76

Nudimo bogat asortiman maraka i poštanske istorije svih jugoslovenskih područja po najpovoljnijim tržišnim cenama.

Odobravamo popust i plaćanje u više rata, pri većim kupovinama

RASPOLAŽEMO (između ostalog) specijalizovanim i sveobuhvatnim lagerom :

- * SRPPSKA PREDFILATELIJA uključivši i retkosti
- * SRBIJA KLASIČNI PERIOD 1866. do I rata
- * CRNA GORA Kneževina i Kraljevina 1874. do I rata
- * BOSNA I HERCEGOVINA klasični period do I rata
- * SHS IZDANJA B i H, Slovenija (verigari) i Hrvatska
- * FIUME * BARANJA * EXIL i ostala lokalna izdanja
- * KRALJEVINA JUGOSLAVIJA od 1921. do II rata
- * OKUPACIONA IZDANJA JUGOSLAVIJE do 1945.
- * SPECIJALIZOVANA OKUPACIJA SRBIJE i N.D.H.
- * PROVIZORNA IZDANJA JUGOSLAVIJE 1944. do 1945.
- * S.T.T. V.U.J.A TRST, PULA, RIJEKA i ZONA B
- * JUGOSLAVIJA 1944. do 1990. u svim varijantama

Naša ponuda se sastoji od nežigosanih i poništenih maraka

U BESPREKORNOM KVALITETU SA ATESTIMA KADA JE POTREBNO

Za sav kupljeni, ili nabavljeni materijal našim posredstvom, dajemo višegodišnju garanciju.

KOD NAS MOŽETE IZVRŠITI KONSULTACIJU ILI BESPLATNU PROCENU

RASPOLAŽEMO NAJŠIRIM ASORTIMANOM POŠTANSKE ISTORIJE BALKANSKIH ZEMALJA, kao i PROBAMA, GREŠKAMA U ŠTAMPI, SPECIJALITETIMA svih vrsta, FDC KOVERTIMA, CELINAMA, RAZGLEDNICAMA i LITERATUROM, posebno AMBALAŽOM i DRUGIM FILATELISTIČKIM PRIBOROM

ZA POPUNJAVANJE ASORTIMANA rado OTKUPLJUJEMO bolje marke ili pisma, (poštanske celine) kao i ZBIRKE i veće partije maraka.

TRAŽITE NAŠU OTKUPNU LISTU

VAŠE NAJRAZNOVRŠNIJE NARUDŽBINE možete uzeti LIČNO kod nas u radnji ili naručiti POŠTOM ili TELEFAXOM

САДРЖАЈ

Реч уредника.....	1
Драгољуб Попоски: Увођење колског саобраћаја у Србији.....	2
Из Савеза филателиста Југославије.....	4
Проф. др Јован Величковић: Војна пошта Александрово.....	5
Милан Вукосављевић: Војна станица Александрово.....	7
Др Мирко Царан: Дописна карта провизоријум из 1942. године.....	10
Дипл. инг Мирослав Хагер: Два писма из Беча.....	12
Његошева изложба у перуанској престоници.....	13
Димитрије Павловић: Новости из старе Југославије (наставак).....	14
Александар М. Крстић: Незупчане марке Југославије 1921-1941.....	16
Драган Деспотовић: Поштанска марка као графичка минијатура.....	20
Мр Павел Ломиански: Две деценије друштва у Бачком Петровцу.....	22
Драгош Петровић: Балканмакс '95.....	23
Зоран Станковић: Укратко кроз историју и цене наших марака.....	24
Зоран Бошковић: Грешке у претиску код бањалучког провизоријума.....	26
Проф. др Ненад Билбија: Редовна издања марака Југославије.....	28
Војин Вишацки: Војне цензуре 1876-1945. (наставак).....	33

Carte Postale
 Correspondance

Handwritten text in Cyrillic script, likely a letter or message, partially obscured by stamps.

Madame
 Mlle L. Lovel-Rovitch
 Nice (France)
 Avenue Rivoli
 Villa Sage
 Pour Mlle Radmila.

May 1917, civilian post card from a colonel in Biserte, to Nice, France, scarce red cachet P.P. CENSURE MILITAIRE SERBE (two strikes only known), card however trans - ported to Salonichi, MP 999 and censored (37).

Exp: Y. Bogitchevitch sergent Depot serbe de armer des guerres.
 Comp. Mador. Bizerte.

Carte Postale
 Nazys 26-8-97 roj.

Handwritten text in Cyrillic script, starting with 'Mojemu bratu Miro...' and mentioning 'Bany kazny...'.

Monsieur
 Mirovitch Mladen
 Serbe, Alsine de
 Chambred
 Sa. Perpilhère
 Tière
 France.)

26. June 1917, post card from HOPITAL TEMPORAIRE CIAM SHADRAC (violet cachet), BIZERTE, TUNISIE, boxed blue CENSURE MILITAIRE SERBE to Isere, France, readdressed on arrival.

ЈУГОСЛАВИЈА 2,50

ЈУГОСЛОВЕНСКА ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА

ЈУГОСЛОВЕНСКА ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА

ЈУГОСЛОВЕНСКА ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА

ЈУГОСЛОВЕНСКА ФИЛАТЕЛИСТИЧКА ИЗЛОЖБА